

AKuFF Hírmondó

Arbeitskreis ungarndeutscher Familienforscher
Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete
German Family Tree Researcher's Society in Hungary

XIX. évfolyam, 46. szám

2023. október 21.

TARTALOM

Következő találkozóink helyszíne és időpontja	2
Online előadássorozat	3
Katharina Hochrein: Mindig történnek csodák	4
Dr. Petz Gábor: A Schwartzner család címerhasználata	6
Antal Tamásné: Hazahívó harangszó	20
Kiegészítések a Hajós családkönyvhöz	
• Rudolf Keszler – dr. Pencz Kornél: A Lackner család eredete	21
• Dr. Pencz Kornél: Vinzenz Sauter származása	23
Pencz-Amrein Ilona: Stifollerek Magyarországon 2. – Schrimpfek Szúrben és Neuhofban, a benzolgyűri és a genealógiai számozási rendszer	26
Tagsági hírek	36
Képek az egyesület életéből	37

KÉSZÜLT MAGYARORSZÁG
KORMÁNYÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

2023.

2024. évi találkozóink helyszínei és időpontjai

Taggyűlés és tavaszi találkozó

2024. április 20.

Nemesnádudvar

Nyári találkozó

2024. augusztus

Bonyhád

Őszi találkozó

2024. október 19.

Pilisszentiván

Az egyesületi találkozót meghirdetjük a honlapunkon. A tagjaink kb. 15 nappal az esemény előtt meghívót kapnak. Külön kérésre az egyéb érdeklődők is kapnak a részletes tudnivalókat tartalmazó meghívót.

**A 2023. évi személyi jövedelemadó-
bevalláskor az AKuFF részére
felajánlott 1%-okból**

192.806,- forint

**összeg folyt be. Az összeget az újság
kiadására és könyvbeszerzésre fordítjuk**

Isten fizesse meg! Vergelt's Gott!

Az AKuFF Hírmondó következő száma a tavaszi találkozónkra jelenik meg. Addig is várjuk az írásbeli bemutatkozásokat, kutatási eredményeket, beszámolókat, egyéb írásműveket!

Honlapunk:

www.akuff.org

ahol az újság korábban megjelent számai pdf-formátumban elérhetőek.

Online előadások 2023-2024

A 2023-24-es évadban ismét online előadásokat tartunk az egyesület Zoomos felületén.

A tervezett témák és előadók.

Előadás témája	Előadó	Tervezett időpont
Az AKdFF DGD adatbázisa - csak AKuFF tagoknak		
Familysearch bemutatása	Kónya Zsuzsanna	
"A marhákat az erdőbe, a gabonát a verembe! A Mercy-uradalom jobbágyságának gazdálkodása a betelepítéstől az úrbérrendezésig"	Kovács Bence	2023.12.08
Karizmatikus plébánosok 1 - Karlmann Schrettl	Pencz Kornél	január
Karizmatikus plébánosok 2 - Michael Winkler	Kovács Bence	február első fele
Családfák tárolása, szoftverek, GEDCOM	Kónya Zsuzsanna	március
Stifollerek - Kutatási lehetőségek, módszerek	Pencz-Amrein Ilona	április
Kömlödi svábok	Németh Gabriella	május
Magyarországi bábák	Kónya Zsuzsanna	június

A pontos időpontokról a tagjainkat e-mailben értesítjük, valamint meghirdetjük a Facebook-csoportunkban is. Az előadások – a feltüntetett kivétellel – nyilvánosak, így szabad terjeszteni a linkeket.

Fordítások

magyarról németre – németről magyarra:

*Hambel Erika, Lohn Zsuzsanna,
Pencz-Amrein Ilona, Pencz Kornél, Petz Gábor*

Olvasószerkesztők:

Gisela Klocker, Lohn Zsuzsanna, Petz Gábor

Katharina Hochrein (Herrenberg):

Mindig történnek csodák

Katharina Hedvig, sz. Hochrein visszaemlékezése

Az életem Soroksáron kezdődött. Elődeink az 1720-as években Württembergből vándoroltak Magyarországra.

Több mint két évszázadig Magyarország volt számukra és utódaik számára az új és egyedüli szülőháza.

Nagyszüleim, Hochrein József (1894) és felesége, Streuszl Magdolna (1898) két vendéglőt üzemeltettek Soroksáron.

Az egyik vendéglő a Haraszi utca 49. szám alatt egész évben üzemelt.

A másik vendéglő az „Arany pontyhoz” („Zum goldenen Karpfen“) közvetlenül a Duna mellett, tavasztól őszig tartott nyitva, télen zárva volt.

Különösen a hétvégeken volt a vendéglőben élénk a forgalom. A vendéglősné, Hochrein Magdolna, a konyhai segítőivel ponty- és baromfispecialitásokkal kényeztette el a vendégeiket. A vendéglős, Hochrein József, három gyermekükkel, Borbálával, Józseffel és Martinnal, a söntésért volt felelős. A nehéz munka ellenére mégis szép és aránylag gondtalan életet élt itt a család.

Az ún. „budapesti társaság” körében nagyon népszerű volt ez a betérő. A társaságok csónakokkal jöttek le a Dunán, kiszálltak és élvezték a finom ételeket-italokat. Ezekhez a vendégekhez tartozott a „pesti család” is ; Groß Róbert úr, valamint felesége és két lánya, Edit és Márta. Nagyon szívesen és gyakran kirándultak a „Hochreinékhez” a Dunára.

Groß úr a német Bosch cég budapesti kirendeltségénél technikai üzemvezetőként dolgozott.

A második világháború borzalmai ellenére a Hochrein család élete a Duna mellett eddig még szép és aránylag biztos volt.

Addig a bizonyos hétvégéig 1944-ben.

A Groß család megjelent a csárdában és Groß úr bejelentette, hogy búcsúlátogatásra jöttek. A Bosch külföldi vállalatai bezárnak, vissza lettek rendelve Németországba. „Jövő héten költözünk Németországba” mondta.

Großné, Edit és Márta is nagyon szomorúak voltak. Német rokonságukat alig ismerték, csak a rövid látogatásaik során találkoztak eddig velük. A család kizárólag magyarul beszélt.

Röviddel ezután Magyarországot is letarolta a világháború.

A Hochrein család számára is elkezdődött a katasztrófa. Az apa, József 1945-ben meghalt.

A németek kiűzetése elkezdődött, 1946-ban a Hochreinéknak is el kellett hagyniuk Soroksárt.

Nyolc napi viszontagságos utazás után egy marhavagonban érték el a végállomást, Herrenberget.

Hochrein Martin, Margarete és Katharina gyűjtőtáborba kerültek Unterjettingenbe, később kb. 60 soroksárral együtt Dagersheimbe (Böblingeni kerület) helyezték át őket. Dagersheim akkor egy 2000 főt számláló kis falu volt Böblingen-Sindelfingen szomszédságában.

A mi kis családunk egy fából készült barakkban lett elhelyezve, víz és áram nélkül.

Édesapám, Martin, ekkor 28 éves volt, anyám, Margarete, még csak 24 éves és várandós, én (Katharina) 3 éves voltam. És teljesen egyedül voltunk.

A rokonság szétszórva valahol Württembergben, számunkra ismeretlen lakhelyen. A fiatal családnak igazi katasztrófa!

Néhány nap múlva édesapám szomorúan sétálgatott a faluban. Az utca másik oldalán jött vele szemben egy úr. Martin azt hitte, az éhségtől hallucinál, először nem tudott hinni a szemének .

Az idegen úr is nézett rá hitetlenül és így szólt: „Martin Hochrein, te vagy az, tényleg!?” „Igen, Groß úr, én vagyok, Martin!”

Megölelték egymást, apám elsírta magát.

Dagersheim Groß úr faluja volt. Budapestről 1944-ben ide tért vissza a családjával. 1946-ban itt találkoztak édesapámmal újra.

**Hochrein
József
vendéglőjéről
készült fotó az
1938-as árvíz
idején. (A
fénykép
Katharina
Hedwig, sz.
Hochrein
tulajdona)**

Robert Groß felépített időközben egy autószerelő műhelyt és Martin munkát kapott nála. Édesanyám Großék háztartásában segédkezett.

Robert Groß Böblingenben alapított egy Bosch-szervizt és autószerelő műhelyt.

Édesapám a Daimler-Benznél dolgozott, öcsém, Martin, Groß úrnál végezte el tanulmányait és hosszú éveken át dolgozott a „Robert Groß és lánya Edith“ cégnél.

A két család élethossziglanig jó viszonyban maradt egymással.

A dagersheimi viszontlátás abban a hihetetlen nehéz időben az egész családuknak egy nagy csodaként maradt meg emlékezetünkben, ugyanúgy, mint a Soroksári csárda is, az „Arany pontyhoz“.

Fordította: Hambel Erika

A Stifoller im Fuldaer Geschichtsverein e.V. és az AKuFF e.V.

FELHÍVÁSA

A 300 évvel ezelőtt Dél-Magyarországra kivándorolt egykori fuldai alattvalók történetének kutatása és dokumentálása céljából olyan **kutatótársakat keresünk**, akik szívesen részt vennének egy Magyarországon megalakítandó csoport munkájában.

A kutatómunka középpontjában többek között annak megállapítása áll, hogy a fuldai apátságából 300 évvel ezelőtt Dél-Magyarországra hozott

kulturális hagyományok, szokások és hagyományok, nyelv, fuldai dialektus, népművészet és kézművesség, mezőgazdaság, vallásgyakorlat, életmód, hagyományok (mondák, versek...)

mennyire maradtak azonosak a Fulda vidékén fennmaradottakkal.

A kutatómunka többek között a Fulda-vidék és a "Dél-magyarországi Stifoller Közösségek" közötti tartós kapcsolatok biztosítását, valamint a közös szokások és kultúra népszerűsítését és ápolását szolgálja.

Jelentkezni lehet dr. Pencz Kornél, az AKuFF elnöke útján, az obmann@akuff.org címen

Dr. Petz Gábor:

A Schwartzter család címerhasználat

A Schwartzerek című korábbi tanulmányomban¹ bemutattam a család magyarországi leszármazását és említést tettem néhány további nyomról, előjelről, amelyek alapján a kutatást a származási hely felderítése érdekében folytatni lehetne. Vajon a családtagok címerhasználatából vonhatunk-e le következtetéseket a család eredetét illetően? E kérdésre próbálok választ adni jelen cikkemben.

A család leghíresebb tagja, a magyar elmeorvos atyjának nevezett dr. Schwartzter Ferenc (1818–1889), életművének elismerésül I. Ferenc József királytól 1884. augusztus 2-án magyar nemességet, címet és szülőfalujáról, Babarcról, „babarczi” előnevet kapott. Fiát, dr. babarczi Schwartzter Ottó elmeorvos (1853–1913) a király 1910. február 2-án magyar bárói rangra emelte és címerbővítésben részesítette. A nemesség-, címer- és rangadóományozást a Királyi Könyvek (Libri Regii) tartalmazzák.

Az 1884-ben adományozott címet a Királyi Könyvek armálist megörökítő bejegyzése így írja le: „Egy álló vitézvért, széles arany vonal által félszögösen jobbra átvágva, balra felül fekete, jobbra alul vörös mezőkre osztva, a felső fekete mezőben arany csillag fénylik; az alsó vörös mezőben arany liliom van helyezve. A vért felső főszelén koronázott nyílt lovagsisak nyugszik, melyről jobbra fekete arany, balra vörös arany sisaktakarók díszesen függenek alá; a sisak koronájából vörös nyelvű fekete sas repülésre kiterjesztett szárnyakkal emelkedik fel.”² A bejegyzés a címer színes képét is tartalmazza.

**Dr. babarczi Schwartzter Ferenc címere
(1884)**

A bárói rangemelés jeleként 1910-ben a címer bővült. Az adományozó okirat hosszan részletezi dr. Schwartzter Ottó érdemeit, kiemelve azt, hogy az adományos „a magyar szent korona országai vörös kereszt egyletének főgondnoka és központi főmegbízottja”, valamint hogy az egylet Erzsébet kórházának fejlesztője. A Vöröskeresztre való utalás a bárói címer új elemében is megjelenik. Az uralkodó a 26 évvel korábbi nemesi címet megerősítette, a címerkép nem változott, viszont a pajzs tetejére hétgyöngyös, bárói rangjelző korona került, az eredeti sisak és sisakdísz mellé pedig egy második sisak, sisakdíszéül csukott fekete sasszárny pár, melyre vörös kereszt van tűzve.³

¹ Dr. Petz Gábor: A Schwartzerek (AKuFF Hírmondó XVI. évf., 41. szám, 2020. nov. 7.)
(https://www.akuff.org/bote/41_Hirmondo.pdf)

² Magyar Nemzeti Levéltár, levéltári jelzet: K 19 - Király Személye Körüli Minisztérium Levéltára - Királyi könyvek - 68. kötet - 578 - 581. oldal. Azonosító: HU MNL OL A 57 - 68 - 0552
(https://archives.hungaricana.hu/hu/libriregii/view/hu_mnl_ol_a057_68_0552/?image=2&pg=578&bbox=-969%2C-2010%2C2559%2C26)

³ Levéltári jelzet: K 19 - Király Személye Körüli Minisztérium Levéltára - Királyi könyvek - 72. kötet - 157-160. oldal. Azonosító: HU MNL OL A 57 - 72 - 0157
(https://archives.hungaricana.hu/hu/libriregii/view/hu_mnl_ol_a057_72_0033/?image=0&pg=157&bbox=-1093%2C-2003%2C2434%2C32)

E két új keletű címer pontosan megfelel a heraldikai szabályoknak, a pajzs címerképe egyszerű, kifejezetten esztétikusnak mondható. Feltűnhet azonban, hogy sokkal inkább követi a nyugat-európai hagyományt, mint a magyar szokásokat. Hiányoznak belőle a magyar címerekre oly jellemző, gyakori elemek, mint például a daru, a pelikán, a lovas vitéz, a zöld hármashalom, a könyöklő kar, illetve hiányzik a címerképek természetűsége törekvő megjelenítése. Nem látunk benne katonai erényekre utaló magyaros jelképeket (fegyverek, levágott török fej), amely természetes is, hiszen az adományozás nem kiemelkedő fegyveres szolgálatért, hanem tudományos és társadalmi teljesítményért történt. Ezzel szemben a Schwartzer-címer egy mesteralakból (arany harántpólya) és két egyszerű címerképből (arany csillag, arany liliom) áll.

**Dr. babarcsi Schwartzer Ottó címere
(1910)**

Elgondolkodtató, hogy orvosi tevékenységre utaló jelképeket, orvosi eszközöket, vagy a botra tekeredő kígyót (Aesculapius-bot, pl.: dr. Korányi Frigyes címerében¹) sem tartalmaz. Mintha a címerszerző nem akart volna kifejezetten utalni arra a hivatásra, amely által magyar nemességre emeltetett. A címer mázai sem tükrözik a magyar címerek színhasználatát, amely a szinte sablonossá vált „égszínkék pajzsban, zöld talajon...” kezdetű címerleírásban és ábrázolásban ölt testet. A pajzs és a sisaktakarók színe hangsúlyozottan fekete-arany-vörös, melyből a fekete szín utalhat a család nevének jelentésére, és a sisakdísz, illetőleg sisakdíszek feketéjének túlsúlyba kerülésével akár beszélő címernek is tekinthető.

Annak ellenére, hogy a címerben nem jelennek meg a magyar jegyek, a címerszerző Schwartzer Ferenc nyilvánvaló német származását figyelembe véve is hangsúlyoznunk kell szilárd magyar öntudatát. Az 1848/49-es szabadságharcban honvéd törzsorvosként működött, nevét 1848-ban

Feketére magyarosította, de a névváltoztatást a szabadságharc leverése után, 1849 őszén rendeletileg megsemmisítették, így ő és leszármazottai a későbbiekben is a Schwartzer családnevet viselték.

Mindezidáig nem került elő adat arra vonatkozóan, hogy Schwartzer Ferenc miért éppen ezt a címerképet, ezeket a mázakat kérte magának, illetve miért éppen ezen szimbólumokat adományozták neki. Lehetséges, hogy erre már nem is derül fény, de talán következtethetünk rá a családtörténeti kutatás során bekövetkezett egyik érdekes fordulattól.

A világhálós böngészés közben bukkantam rá Borsy Judit pécsi főlevéltáros asszonynak a Pécsváradi közalapítványi kerület tisztviselőiről és alkalmazottairól írt archontológiai tanulmányára², amelyben az elmeorvos elődeiről, a Schwartzer kádárcsalád több tagjáról is adatokat közöl. Rövidesen, 2018-ban el is látogattam a Baranya Megyei Levéltárba, ahol betekintést nyerhettem a közalapítványi uradalmak irataiba. Az egyik rövid dokumentum egy négyezer vályogtégláról szóló, német nyelvű nyugta volt, amelyet a címerszerző Schwartzer Ferenc apja, Franz Xaver Schwartzer, a versendi uradalom kádármestere állított ki Babarcon,

¹https://hu.wikibooks.org/wiki/F%C3%A1jl:Kor%C3%A1nyi_c%C3%ADmerek_%C3%A9s_lesz%C3%A1rmaz%C3%A1s.jpg

² *Borsy Judit*: A Pécsváradi közalapítványi kerület tisztviselői, alkalmazottai a 19. század első felében. In: *Baranyai Történelmi Közlemények 2.* Szerk.: Nagy Imre Gábor. Baranya Megyei Levéltár (Pécs, 2007), 161–222. oldal.

(https://library.hungaricana.hu/en/view/BARM_tk_2/?query=lip%C3%B3t&pg=162&layout=s)

1838. június 10-én.¹ Franz Schwartzert jól olvasható aláírása mellett egy viaszpecsét hitelesíti az okiratot. A pecsét címerábrát tartalmaz, amelyet két oldalról az FX és S nagybetűk kísérnek Franz Xaver Schwartzert monogramjaként. Egyértelmű tehát, hogy Franz Xaver Schwartzert pincemesteri hivatali tevékenysége során saját pecsétnyomót és címet használt. A címeres pecsétről fényképet, vázlatos rajzot és leírást is készítettem: tárcsapajzs vörös mezejében 3 (2-1) kisebb, hasított doborpajzson két szarufa; nyílt sisak, sisakdísz: balra néző csőrös madárfej, nyakkal.

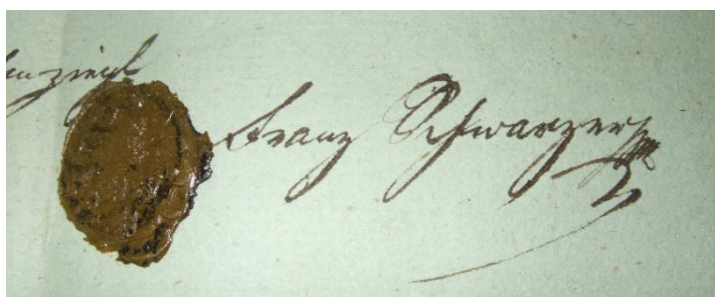
A magyar hagyományoktól ránézésre is teljesen eltérő címer. A pajzs vörös alapszíne a függőleges vonalkázásból jól kivehető volt, más színt a pecsét kis mérete miatt nem jelöltek. Különösnek találtam, hogy a madár csőre vastag és viszonylag hosszú a nyaka, sőt még begye is van. E sajátosságokat a pecsétmetsző kezének tulajdonítottam.

Franz Xaver Schwartzert címerének vázlatos rajza

(Dr. Petz Gábor, 2018)

A címerpecsét felbukkanása több kérdést is felvetett. Érthető, hogy egy uradalmi kádár- és pincemester olyan hivatali pozíciót tölt be, melynek során a különböző iratok aláírását a kor szokásai szerint pecséttel is meg kellett erősítenie. A Schwartzert család nemesi származására sem a szekszárdi, sem a babarci anyakönyvekben nincs utalás. A család kádármestereit az anyakönyvi bejegyzések a „D.” (dominus) megkülönböztető betűvel úrnak titulálják – amit az uradalmi tisztségnek járó címzésnek tudtam be –, de sosem írták az egyértelműen nemeseket illető „P. D.” (perillustris dominus), tekintetes úr megjelölést. A címerhasználatból ítélve vajon Franz Schwartzert mégis nemes lett volna?

Franz (Xaver) Schwartzert aláírása (Babarc, 1838)

Franz (Xaver) Schwartzert pecsétje (1838)

Ha a babarci kádármester nem rendelkezett volna saját címerrel, elegendő és elfogadható lett volna, ha csupán a monogramját véseti rá a pecsétnyomóra, ahogyan azt más nem nemesi származású tisztviselő is tette. Ha viszont volt már neki címere, esetleg nemessége is, miért kapott nemesi rangot és ettől eltérő címet fia, a híres elmegyógyász? A kérdés egyelőre megválaszolatlanul maradt.

¹ Az irat levéltári jelzete: MNL BaML XI. 605. a. 2. Pécsváradi közalapítványi kerület levéltára. Főtiszti kútfős iratok. 41C/21.

Később az interneten többféle írásmóddal kerestem rá a Schwartzter névre. Egyszer csak egy rendkívül érdekes képre bukkantam. Hirdetesként közzétettek egy mostanában készült, fából faragott faliórát, számlapjának közepén egy címerrel.¹ Az órának felirata is volt: Vedrődi (Schwarczer) család. Előkerestem papírjaim között a pécsi levéltárban lerajzolt címet, és nem akartam hinni a szememnek: az óra ábrája szinte teljesen megegyezett Franz Xaver Schwartzter 1838-ban viaszba nyomott címerével. A kis pajzsokon a szarufák kissé pontatlanul lettek kifaragva, a sisakdísz pedig egy szőrös, balra néző kutya nyaka és feje volt. Ismét megvizsgáltam a pecsét fényképét és egyértelművé vált: a sisakdísz nem egy elrajzolt, vastag csőrű, begyes madárfejet ábrázol, hanem egy lábak nélküli kutya nyakát és fejét, amelyen még a füle is látszik. Sajnos a faragvány a címer mázainak jelölését nem tartalmazta.

 Meska.hu

A Vedrődi (Schwarczer) család címere egy 21. századi faliórán

Rövidesen sikerült felvennem a kapcsolatot a falióra megrendelőivel, a Vedrődiekkel. A család ősei a Schwartzter (Schwarczer) nevet viselték, és felvidéki arisztokrata uradalmakban töltöttek be különféle tisztségeket. Később több leszármazó is „Vedrődi”-re magyarosított. E család egyik ma élő tagja, Vedrődi Károly, rendelkezésemre bocsátotta nagyapja, Schwartzter Károly (1868–1944) egykori Csacai járási (Trencsén vm.) főszolgabíró 1926-ban írt Feljegyzéseim a Schwartzter családról című családtörténeti írását. Ebből fény derül arra, hogy e felvidéki család első ismert őse a morvaországi Gewitschben (Jevičko, Pardubicei kerület, Svitavyi járás) élt Michael Schwartzter építőmester (magister murariorum, a ’kőművesek mestere’), akinek Rosalia nevű feleségétől 1761-ben² született Johann Josef Alois nevű, feltehetően első gyermeke. E gyermeket még további hét követte. Sajnos a szülők házasságkötését, korábbi származási helyüket eddig nem sikerült megtalálnom. Schwartzter Károly a családját nemesi származásúnak feltételezte. Mint írta: „*Nemességünkéről szájhagyomány útján mitsem tudtam megállapítani...*” Dédatyja halála után hét gyermek maradt árván, akik felett a felügyeletet a Pozsony vármegye által kirendelt gyám gyakorolta, és a hagyatéki eljárás során a gyermekek nemesi leszármazóknak tekintettek. Schwartzter Károly megemlítette azt is, hogy pécsi joghallgató korában (1886–1890) találkozott Komáromynéval, azaz Schwartzter Karolinával (1833–1911), Komáromy Károly feleségével, aki dr. Schwartzter Ferenc elmeorvos Pécsen élő húga volt. Az emlékirat szerint a joghallgató és Komáromyné a közös eredetet megállapította, a rokonságot tartotta. Schwartzter Károly ekkor kapta Komáromynétól a Schwartzter-címet „*stikkelési minta*”, azaz hímzésminta formájában. Komáromyné az eredeti címerrel nem tudott semmit, a hímzésmintán kívül rá sem maradt más, így erről nem szolgálhatott egyéb felvilágosítással sem.

Milyen címet adhatott Komáromyné Schwartzter Károlynak? Esetleg a néhány évvel azelőtt (1884) adományozott babarczi Schwartzter-címet? E feltevés kizárható, hiszen ezt a címet és az előnevet kizárólag dr. Schwartzter Ferenc elmeorvos és leszármazói kapták, az adomány a testvéreire, így Komáromynéra nem terjedt ki. A leírás szerint a stikkelési minta

¹ Forrás: <https://www.meska.hu/p3227835-faragott-faliora-csaladi-cimerrel>

² A Schwartzterek c. cikkben e gyermek születési éveként közölt 1794-es adat téves (AKuFF Hírmondó XVI. évf., 41. szám, 2020. nov. 7., 41. oldal.). Johann Josef Alois Schwartztert 1761. június 1-jén keresztelték a gewitschi rk. templomban.

Komáromynéra úgy maradt rá, azaz örökölte, ezért nem tudott róla közelebbit mondani. Arról egészen biztosan tudott, hogy bátyja a közelmúltban magyar nemességre emeltetett és címet nyert. Ez az új címer Komáromyné előtt valószínűleg nem volt ismeretlen, világos volt számára, hogy azt bátyja és gyermekei kapták, ezért ezt nyilván nem adta volna át a távoli rokonnak gondolt ifjú joghallgatónak. Csak egyetlen következtetésre juthatunk, arra, hogy Komáromyné az apjától, Franz Xaver Schwartz uradalmi kádármestertől örökölt címer mintáját ajándékozta el, átgondolva talán azt is, hogy bátyja már más címet használ, leánytestvéreinek gyermekei pedig erre a címerre már nem formálhatnának jogot. Feltételezhetően még örült is, hogy felbukkant egy távoli, névviselő rokon, akire e családi relikviát hagyományozhatja.

Címeres festmény a Vedrődi család birtokában

A felvidéki család és a szekszárdi kádárcsalád között anyakönyvileg igazolható rokoni kapcsolatot egyelőre nem sikerült kimutatni. Ha a címeres falióra rajzolata kizárólag a Komáromyné által ajándékozott hímzésmintára vezethető vissza, akkor a két család azonos címerhasználatára sem támasztja alá a rokonságot. Viszont a Vedrődi család őriz egy faliképet is, ami szintén a babarci kádármester által használt címet ábrázolja.¹ E képet csupán egy fotóról ismerem, de ez alapján igen réginek tűnik. Kora sajnos pusztán a fényképről nem állapítható meg. Címertani szempontból néhány szabálytalanságot mutat. A pajzs talán tárcsapajzsnek nevezhető, de annyira szabdalt a széle, hogy leginkább egy szőlőlevélre hasonlít. A kis pajzsok szarufáinak egy-egy felső és alsó határoló vonala hiányzik, a hasítás a pajzs talpban csak sejthető. A pajzs vörös alapszíne megegyezik Franz Xaver pecsétjének függőleges vonalkázású színjelölésével. A pajzsocskák fekete-ezüst máza a viaszpecséthez képest új információval szolgál, amely megfelel a

heraldika színszabályának. A sisakon egy ötágú, nemesi rangjelölő korona nyugszik, amelyre a szabályos egy-egy (összesen öt) gyöngy helyett nyolc gyöngyöt tűztek. Rangjelölő gyöngyös korona a sisak tetején nem alkalmazható – ennek közvetlenül a pajzs élére kellett volna kerülnie –, e helyre tekercs vagy leveles sisakkorona való. A sisaktakaró az általános gyakorlattól eltérően nem ismétli a pajzs mázait, hanem furcsa módon mályvaszínű. A sisakdísz egy természetes barna színű, hosszúszőrű, címertani bal oldalra néző, növekvő kutya feje és törzse, lábak nélkül, ami egy kedves állat benyomását kelti. Úgy tűnik, a képet annak idején egy jó szándékú, de a heraldikai szabályokban kevésbé jártas személy készíthette. A rajzolat egyezősége miatt nyilvánvaló, hogy e kép szolgált a falióra mintájául. De milyen lehetett vajon az eredeti, szabályos címer?

Schwartz Károly leírja, hogy a hímzésminta-címer a nagybátyjához került, akinek fia, „hadiiskolai hallgató korában Bécsben megállapította, hogy a címer sziléziai eredetű és valami Schwartz nevű egyén kapta.” Még a családnévhez is fűz magyarázatot: „A Schwartz név úgy származhatott, hogy a Schwartz névhez idők folyamán, mint gyakran megtörtént valamelyik leszármazónál, megkülönböztetésül az »-er« rag csatoltatott és az így képződött »Schwartzter« név azután az illető egyén ágánál is megmaradt.”

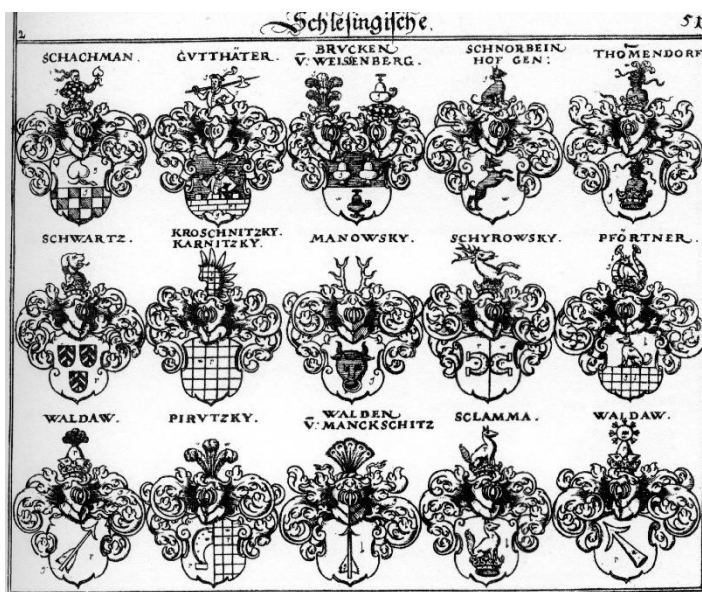
Ezek a megjegyzések is megfejtésre szorulnak. Schwartz Károly említett unokaöccse, Jenő, 1876-ban született, az 1890-es évek első felében lehetett Bécsben hadapródiskolás. Hogyan tudta egy középiskolás diák „megállapítani” a címer eredetét? Feltételezhetően

¹ Vedrődi Károly úrnak ezúton is köszönöm a kép szíves rendelkezésemre bocsátását.

felkeresett egy címertanban jártas történészt, levéltárost, esetleg heraldikust, aki a bemutatott mintát megpróbálta megkeresni valamely címergyűjteményben, és hasonló vagy egyező találat esetén szakvéleményt mondhatott annak eredetéről.

Schwartz-címer a Siebmacher-címerkönyvben (1609)

Sziléziai Schwartz-címer a Siebmacher-címerkönyvben (1609)

Ma már több, egykor könyvként kiadott címergyűjtemény is elérhető a világhálón. A legismertebb ezek közül a „Siebmacher”, azaz Johann Ambrosius Siebmacher (1561–1611) nürnbergi címerfestő címerkönyve (Siebmachers Wappenbuch). Ennek egyes köteteit már korábban is szívesen lapozgattam, gondoltam egy próbát megér, hátha rátalálok e jellegzetes címerre. A „New Wappenbuch” 1605-ös I. részében nem volt hasonló ábra. Az először 1609-ben kiadott II. rész átnézése azonban megdöbbentő eredményt hozott: az 51. táblán, a sziléziai nemesek között, a középső sor első címere a Schwartz családé.¹ Az ábra teljesen megegyezik a babarci kádármester pecsétjével és a Vedródi család által őrzött címerrel: tárcsapajzsban három (2-1), hasított és váltakozó mázú szarufákat ábrázoló, kisebb doborpajzs; a pántos sisak dísz egy balra néző, kiöltött nyelvű kutya feje és nyaka. Az eddig látottakhoz képest újdonság, hogy a kutya váltakozó mázakkal négyelt. Siebmacher a címer mázait betűkkel jelölte. Eszerint a pajzs alapszíne vörös (r = rot), a kutya arannyal (g = golden) és feketével négyelt, a sisaktakaró fekete (s = schwarz) és aranyszínű. A kis pajzsok szarufáin nehezen, de kivehető az aranyra utaló g betű, és kizárható az ezüst alkalmazása, amit a w (weiß = fehér) betű jelölne. Így megállapítható, hogy a kis pajzsok feketével és arannyal hasítottak, amelyeken két-két váltakozó (arany-fekete) mázú szarufa van.

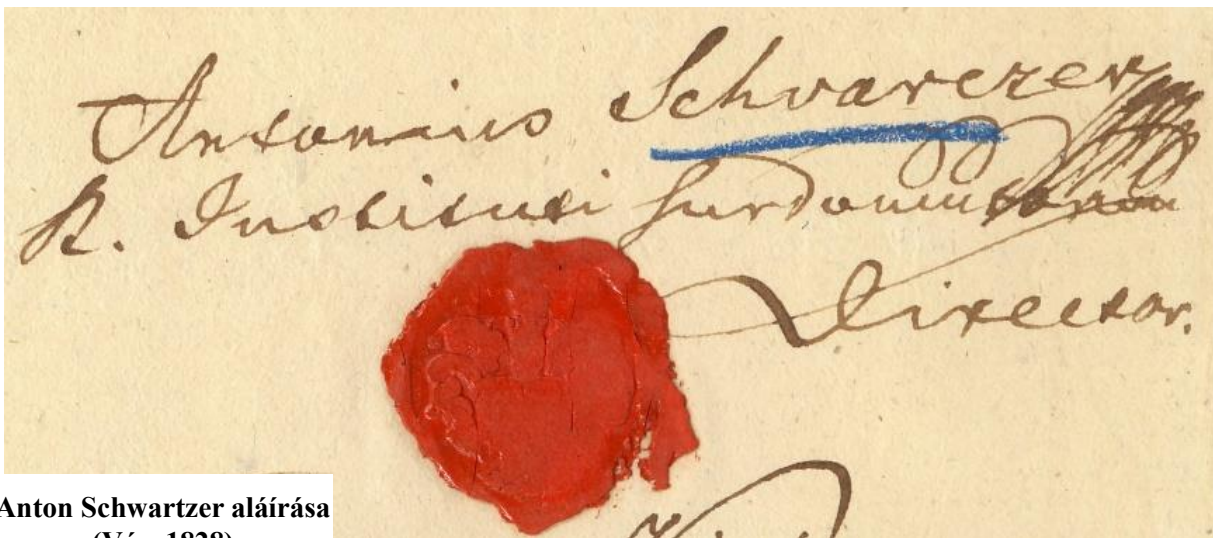
Ezek szerint a 17. század elején valóban élt egy Schwartz nevű sziléziai család, és Schwartzer Károly unokaöccse helytálló információkat szerzett Bécsben a rábízott címer eredetéről. Elképzelhető, hogy a szekszárdi Schwartzerok leszármazói lennének a sziléziai Schwartzoknak? Ezt a feltevést mindenesetre alátámasztja dr. Schwartzer Ferenc egyenes ági leszármazói, a Horánszky család tagjai által megőrzött szájhagyomány, miszerint a Schwartzer ősök Sziléziából egy összeesküvés miatt menekültek el és kerültek a magyarországi Szekszárdra. Elgondolkodtam rajta, hogy ha ezt a címet Franz Xaver Schwartzer a felmenőitől

¹ A könyv elérhető:

<https://books.google.de/books?id=wKNAAAAcAAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
A kép forrása: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Siebmacher_-_Ritterschaft_und_Adel_in_Schlesien#/media/File:Siebmacher_1701-1705_B051.jpg

örökölte, vajon a család többi tagja is használta-e ezt. Lehet-e a címerhasználat egyéb nyomára bukkanni, ami további bizonyítékul szolgálna a sziléziai Schwartz családdal való kapcsolatra?

Kőszeghi Sándor Pest vármegye főlevéltárnoka tollából 1899-ben jelent meg a Nemes családok Pestvármegyében című genealógiai mű. Ebben leírja, hogy a levéltárban két iraton is megtalálható egy Schwartz-címerpecsét. Megkerestem tehát a Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltárát és megkérdeztem, hogy fellelhető-e még a Kőszeghi által közölt pecsét. Kisvártatva választ is kaptam: az egyik dokumentum megvan. Nagy kíváncsisággal rendeltem meg a kutatást és a fényképet. A tökéletes minőségben megküldött latin nyelvű iraton Schwartz Antalnak, a Váczi Királyi Magyar Siketnéma-Intézet igazgatójának aláírása és alatta pecsétje látszik.¹ Anton Schwartz (1780–1834) a babarci kádármesternek, Franz Xavernak, tizenegy évvel idősebb bátyja volt, mindketten Szekszárdon születtek. A dokumentum Vácott, 1828. október 21-én kelt, ő és a siketnéma intézet másik tanára, Király Antal, egy perben írásban tanúskodtak. Az aláírás kiválóan olvasható: Antonius Schvarcer R. Instituti Surdomutorum Director. Míg Király professzor piros viaszpecsétje és oroszlanos címere viszonylag jól kivehető, addig az igazgatóé igencsak elmosódott.

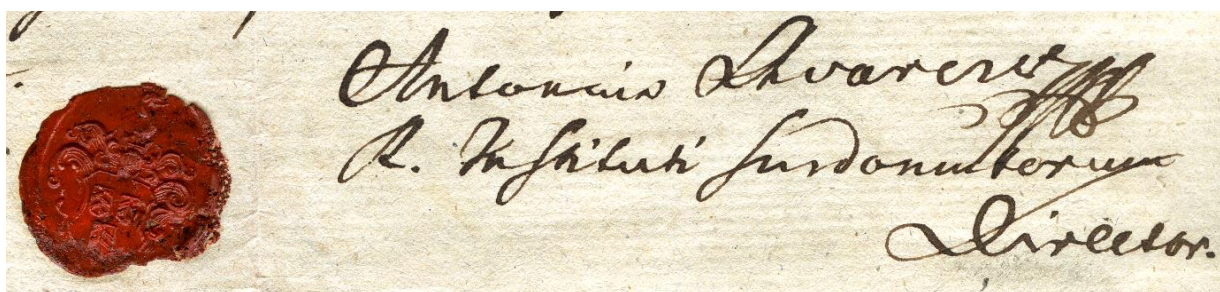

**Anton Schwartz aláírása
(Vác, 1828)**

A sisakkorona és a sisaktakaró kontúrjai látszanak, a sisakdísz formája szinte csak sejthető. Én azonban kikövetkeztethetőnek láttam belőle a Franz Xaver által használt címet. Jó lett volna Anton Schwartztól egy másik pecsétes iratot szerezni, hogy megbizonyosodjak arról, hogy ő ugyanazt a címet használta-e, mint öccse. Ezért Vác Város Levéltárához fordultam, hogy nem őriznek-e olyan dokumentumot, amely Anton Schwartz pecsétjét tartalmazza. A kutatás megrendelését követően, nagy szerencsémre, ismét kedvező választ kaptam. A városi levéltár szintén kiváló minőségben küldte meg számomra Francisca Regina Pustinak, Joannes Drozd harmincad- és sóvámszedő özvegyének Vácott, 1826. november 26-án kelt végrendeletét, amelyet az öt tanú közül első helyen Anton Schwartz írt alá és pecsételt le.² A tanúk a végrendelet papírborítóját lezárásaképpen szintén lepecsételték, így ezen az okiraton kétszer is fennmaradt a nyomat. Ez alkalommal viszont a címerek jó minőségben, értelmezhetően látszottak. Ezek teljesen megegyeztek az öcs, Franz Xaver címerével és a Siebmacherben talált címerrel. A végrendelet két pecsétjének alapos összehasonlításával megállapítható az is, hogy rajzolatuk valamelyest eltér, azaz nem ugyanazon pecsétnyomótól származnak. Az iskolaigazgatónak feltehetően volt egy pecsétgyűrűje és egy pecsétnyomója is, és a tanúskodás során mindkettőt használta. Bizonyára fontos lehetett neki a családi címer, hogy két pecsételésre alkalmas tárggyal is rendelkezett. Kézenfekvőnek tűnik, hogy legalább az egyiket az apjától örökölte.

¹ Az irat levéltári jelzete: MNL_PML_IV_3_c_6_4907_1829 (MNL PML IV. 3-c/6.: Pest-Pilis-Solt Vármegye Nemesi Közgyűlésének köz- és kisgyűlési iratai, Közbátorsági iratok; 4907/1829. sz. ügyirat)

² Az irat levéltári jelzete: VVL_V_1_i_No_1001.

Anton Schwartzter pecsétjei egy váci végrendeleten (1826)

Az már bizonyos, hogy a szekszárdi kádárcsalád öt fiúgyermeke közül kettő, Anton és Franz Xaver használta a vizsgált címet. Arra eddig nem merült fel adat, hogy felmenőm, az elsőszülött Johann Jakob (1770–1806) szekszárdi kádárlegény és Josef nevű szekszárdi kádármester öccse (1777–1820) használt volna címet. Biztosra veszem viszont, hogy legfiatalabb testvérüknek, a gazdag bécsi bornagykereskedő Aloisnak (1796–1872) üzleti tevékenysége során szüksége volt pecséttel történő hitelesítésre. Eredeti, aláírt végrendeletének megtalálása esetén fény derülhetne az ő pecsétjére is.

Noha ez a dokumentum még nem került elő, egy nemességére utaló halvány nyom igen. Boros János (Boross Nepomuki János)¹ akadémiai festő 1808-ban született Szekszárdon. Anyósa, a pécsváradi nemes családból származó Horváth Katalin és Alois Schwartzter felesége, Horváth Anna, nővérek voltak. Amikor Scitovszky János pécsi püspök 1846-ban elhatározta, hogy a pécsi székesegyház új oltárait olajfestményekkel díszítteti, felkérte pártfogoltját, Boros Jánost, hogy maga is fessen, illetőleg más neves művésztől rendeljen meg oltárképeket.² E célból Boros Bécsbe utazott, majd tárgyalásai eredményéről több levélben értesítette a püspököt. Első levelének utóiratában tudatja, hogy ő most Bécsben Alois v. Schwartzter úrnál lakik, a Schönbrunner Ház harmadik emeletén. Schwartzert, aki a mintegy tíz kép beszerzésében és Pécsre szállíttatásában hathatós segítséget nyújtott, későbbi levelében „bátyám”-nak hívta. Számomra Schwartzter keresz- és családneve közé írt „v.” rövidítés vált fontossá, amely feloldva „von”-t jelent, utalva a személy nemesi státuszára. Ez az apró

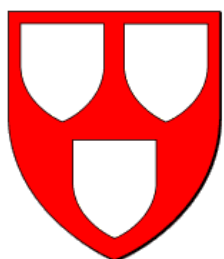
¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Boros_Nepomuk_J%C3%A1nos

² Dr. Szőnyi Ottó: Boross János festő levelei Scitovszky pécsi püspökhöz a pécsi székesegyház oltárképei ügyében. In: Dr. Szőnyi Ottó (szerk.): A „Pécs-Baranyamegyei Múzeum Egyesület” értesítője. V. évf. 1912. (Pécs, 1912) 149. oldal. (https://www.jpm.hu/files/muzeumpedagogia/2022/muzeumi_ertesito-1912.pdf)

momentum a címerhasználaton túl szintén a család nemesi származásának bizonyítékait gyarapíthatja.

Nem feltételezés azonban, hogy a fivérek apja, Franz Anton Schwartzter (ca. 1746–1813) szekszárdi uradalmi kádármester legalább egy alkalommal használt pecsétnyomót. Egyik aláírója volt ugyanis a szekszárdi Szent János és Pál-kápolna (kórházkápolna) 1778. június 21-én kelt, német nyelvű alapító okiratának, amelyet az ötven alapító közül tizenhat személy – Franz Anton is – lepecsételt. Sajnálatos, hogy a város történetének e kiemelkedően fontos okirata tudomásom szerint már nem lelhető fel eredetben, csak annak egy 19. századi, magyar nyelvű leírása a szekszárdi kórház évkönyvében.¹

E cikk írása közben jutott tudomásomra az az információ, hogy dr. Schwartzter Ottó unokája, dr. Horánszky Nándor (1899–1976) elme- és idegyógyász orvos, orvostörténész fiatalkorában még nagyapjánál látott egy címert, amelyet így írt le: „*A címerpajzson 3 kisebb pajzsocska volt elhelyezve, amint azt a 3 képzőművészetet jelentő címerben lehet látni. A pajzs felett kutyának fél alakja emelkedett, szájából kilógó nyelvvel. A kutya alakja mellől a szokásos heraldikus sallangok csüngtek le, körülfonva a címert. A címer színei: fekete, vörös, arany.*”²

Művészcímer

Eszerint a régi címer képét még a 20. század elején is őrizték a szekszárdi kádárcsalád leszármazói. A megfigyelő helyesen állapította meg az ún. művészcímerhez való hasonlatosságot. A 14. század közepe óta egész Európában királyi festők, képirók, szobrászok, illetve ezek céhei mesterségük jeleként alkalmazzák a vörösben vagy ritkábban kéken lebegő három (kettő alatt egy) kisebb ezüst tarpajzsot. A három pajzsocska egy – feltehetően kései – magyarázat szerint a képzőművészeti

diszciplínákat (festészet, szobrászat, építészet) jelképezi. A mellső lábak nélküli kutyafej és fél test, avagy torzó (Rumpf) a középkori germán heraldika egyik sisakdíszformája. Az ábrázolás jellegzetességei az erőteljes fej és nyak, a lelógó fül, rövid szőr (amit a címerfestő meg sem jelenít) és az általában kilógó nyelv. A vadászkutya torzója (Brackenkopf, Brackenrumpf) a nemesek vadászathoz való jogára utalt. A fémmel és színnel négyelt vadászkopó sisakdíszre is találunk párhuzamot: a Hohenzollern család ezüsttel és feketével négyelt pajzsa felett az oromdísz ezüsttel és feketével négyelt kopófej.³

A Zollern grófok

címere (Forrás:

<https://www.heraldik-wiki.de/wiki/Hohenzollern>)

A hertwigswaldai plébániatemplom

(Forrás:

https://de.wikipedia.org/wiki/Chotkowkosciol#/media/Datei:Chotkow_kosciol.jpg)

Lehet-e még valamit megtudni a sziléziai nemes Schwartz családról? Siebmacher címerkönyve olyan alapvető műnek számított a heraldika területén, hogy később folyamatosan kiegészítették, további országokra kiterjedő gyűjteménnyé bővítették. Az új Siebmachernek (Siebmacher's großes und allgemeines Wappenbuch) a 19. és a 20. században több mint száz kötete és kiadása jelent meg.⁴ Conrad Blažek: Der abgestorbene Adel der Preußischen Provinz Schlesiens című, Porosz-Szilézia kihalt nemességéről szóló

¹ Dr. Tanárky Árpád (szerk.): A szekszárdi Ferencz Közkórház évkönyve 1892-1895. (Szekszárd, 1896), 10-11. oldal.

² Az idézet szíves rendelkezésemre bocsátását ezúton is köszönöm Horánszky Nándor neveléstörténésznek.

³ [https://www.heraldik-wiki.de/wiki/Bracke_\(Wappentier\)](https://www.heraldik-wiki.de/wiki/Bracke_(Wappentier))

⁴ https://de.wikipedia.org/wiki/J._Siebmacher%E2%80%99s_gro%C3%9Fes_und_allgemeines_Wappenbuch

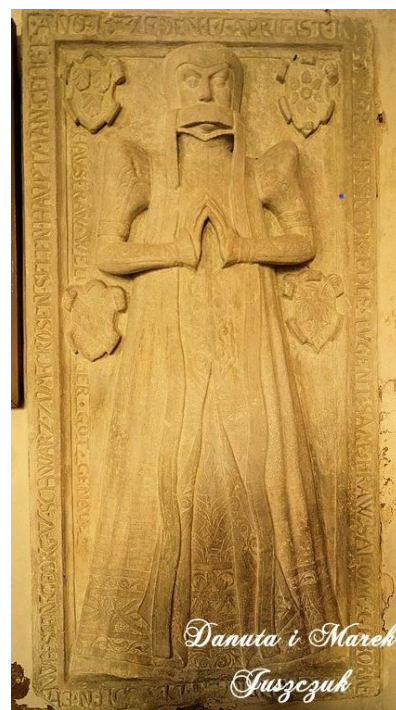
könyve 1894-ben kiadott harmadik részében szerepel az a Schwartz család, amely a kispajzsos-kutyás címert viselte.¹ A rövid leírás szerint a család Tübingiából származott a sziléziai Sagani, majd Glogaui Hercegség (jelenleg Délnyugat-Lengyelország, Lubusi és Alsó-sziléziai vajdaság) területére. A szócikk hivatkozik Sinapiusra, akitől az adatokat veszi. Johannes Sinapius liegnitzi történész 1720-ban adta ki *Schlesischer Curiositäten Erste Vorstellung* című munkáját, amely a tekintélyes sziléziai nemes nemzetségek eredetét, címerét, leszármazását, birtokait írja le. E mű a főnemesi nemzetségek között mutatja be a von Schwartzok genealógiáját.² Eszerint a család első ismert őse az 1500-as évek elején élt, Belnitz-házból származó Sigismund von Schwartz, a Sagani, Priebusi és Naumburgi Fejedelemségek kapitánya. Sagan (Żagań) hercege 1500 és 1539 között Szakállas György (Georg der Bärtige) szász herceg volt, aki Groß-Selten (Straszów) és Mellendorf (Mielno) birtokokat adományozta Sigismund von Schwartznak. Unokája, George von Schwartz auf Groß-Selten und Klein-Selten a glogaui Freystadt (Kožuchów),

**Salome von Schwartz sírköve
Hertwigswaldauban**

(Forrás: <http://www.dokumentyslaska.pl/epitafia/miejscowosci/zagan%20chocko> w. 1

**George von Schwartz
címere felesége sírkövén
(1571)**

*Danuta i Marek
Juszczuk*

Hertwigswaldau (Chotków) és Milkau (Miłaków) kapitánya volt. Ő 1536 körül született és 1578. november 11-én halt meg. Felesége, Salome von Schwartz született Schönaich, Balzer von Schönaich zu Tschechel und Hasel leánya 1571. április 11-én halt meg. A házaspárt a hertwigswaldau templomban helyezték örök nyugalomra. A település plébániatemploma egy gótikus csarnoktemplom, amely 1540-től 1668-ig a protestánsoké volt. Itt maradt fenn Salome von Schwartz sírköve, amelyen a kor szokásainak megfelelően kifaragták az elhunyt címerét, feje mellett jobb felől a férjéjét, bal felől pedig az apját. A mívés domborművön sisak és sisakdísz nélkül jelenik meg a Schwartz család szarufás három kispajzsot ábrázoló pajzsa és a Schönaich család leveles tölgykoszorút mutató beszélő címere (Schöneich annyi, mint 'szép tölgy'). Az epitáfium felirata a következő:³

**ANNO 1571 DEN 11 APRIL IST IN GOT VORSCHIDEN DIE EDLE TVGENTSAME FRAW
SALOME GEBORNE V. SCHONEICH DES EDLEN EHNVESTEN GEORG V. SCHWARZ
ZVR GROSEN SELTEN HAVPTMAN GELIBTE HAVSFRAW WELCHER GOT GENADE.**

George von Schwartz fia, Sebastian (1567–1613) és az ő szintén Sebastian nevű fia a Sagani és a Glogau Hercegség királyi fő-sörvámszedői voltak. Az ifjabb Seabastiannak és öccsének, Christian von Schwartznak Schloin, illetve Fürstenau és Schertendorf (Przylep) településeken

¹ J. Siebmacher's großes und allgemeines Wappenbuch. Sechsten Bandes achte Abtheilung. Der abgestorbene Adel der Preußischen Provinz Schlesien. Dritter Theil. Bearbeitet und illustrirt von C. Blažek. Nürnberg, 1894. S. 111. Taf. 70. (<https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN830275746>)

² *Schlesischer Curiositäten Erste Vorstellung ... Ausgefertiget von Joanne Sinapio.* Leipzig 1720. S. 838. (https://books.google.hu/books?id=7OtPAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&ad=0#v=onepage&q&f=false)

³ Forrás: <http://www.dokumentyslaska.pl/epitafia/miejscowosci/zagan%20chockow.html>
A fotók készítői: Danuta és Marek Juszczuk.

voltak javai. Két német nemesi lexikon szerint¹ a von Schwartz család az 1720-as évekig még birtokos volt Gersdorf (Gierałtów), Kotsemke (Chocimek), Seiffersholz (Radomia), Fürstenau (Książ Śląski), Schloin (Słone), és a Sprottau (Szprotawa) közeli Weissig (Wysoka k Szprotawy) településeken. Szócikkét Blažek azzal zárja, hogy a nemzetség e területen 1727 után letűnt, ezért szerepelteti őket a porosz-sziléziai kihalt családok között.

Az új Siebmacher egyik további kötete is tartalmazza az ugyanezt a címet viselő von Schwartz családot. Maximilian Gritzner: *Der Adel der russischen Ostseeprovinzen, Zweiter Theil: Der Nichtmatrikulierte Adel* című 1901-ben megjelent könyve az orosz keleti-tengeri tartományok be nem iktatott, azaz nem honosított nemeseit gyűjtötte össze. Eszerint a Schwartz

A Schwartz-címer M. Gritzner: *Der Adel der russischen Ostseeprovinzen* c. könyvében (1901), utólagos színezéssel

család Livóniába (Livland), a mai Észtország területére is elszármazott. Vasa Károly (1550–1611), Södermanland hercege, a későbbi IX. Károly svéd király, 1601-ben Evert Schwartznak adományozta a livóniai Perst (Pärsti)² jószágot, amelyet később Schwartzhofnak neveztek, valamint a korábban hozzá tartozó Nawastot (Navesti)³. 1622-ben e birtokok visszaszálltak a koronára és a von Engelhardt család kapta adományul. Megjegyzi, hogy e Schwartzhofot már Silvester Stodewescher rigai érsek (1448–1479) adományaként is egy Schwartz bírta, és hogy egy Andreas Schwartz lengyel nemesnek ismertetett el. Gritzner szerint e család állítólag Sziléziából származott.⁴

A világhálón sikerült fellelnem egy Siebmachernél régebbi, 1578-ból származó kéziratos gyűjteményt, a boroszlói állami és egyetemi levéltárban őrzött Curieuser Ehrenhold des Schlesischen Adels oder Heraldisches Lexicon.⁵ E mű is tartalmazza a sziléziai Schwartz-címet. Itt a bemutatott Schwartz-címerpecsétekhez hasonlóan a vadászkopó torzójából több látszik, a kutya törzse magasabbra emelkedik. Érdekessége, hogy a sisakdísz nem csak négyelt, hanem sakkozott.

A különböző források kissé eltérően ábrázolják, illetve írják le a Schwartz-címet. A különbség egyrészt a kis pajzsok osztóvonalainak számában, másrészt a sisakdísz irányában jelentkezik. A hertwigswaldai sírkövön hat ék alakú vonal szarufázza a kis pajzsokat, amelyek nincsenek középen függőlegesen hasítva. Sinapius szintén hasítás nélküli, arannyal és feketével váltakozó mázú pajzsocskákon három szarufáról beszél. Ez áll a legközelebb a sírkő címeréhez. A sírkőhöz képest hét évvel későbbi – tehát lényegében azzal egyidős – boroszlói kézirat címerén viszont már feltűnik a kis pajzsok hasítása. A régi Siebmacher rajzán feketével és arannyal hasított pajzsocskákon négy pár ferde vonal két váltakozó mázú szarufát tesz ki. Blažek arannyal és feketével hasított (tehát az előbbihez képest fordított mázú) mezőket mutat,

¹ Leopold Fhr. von Ledebur: *Adelslexikon der Preussischen Monarchie, Zweiter Band, L–S*, (Berlin), S. 421.

(<https://opacplus.bsb-muenchen.de/Vta2/bsb10428287/bsb:BV020097589?page=429>) és

Ernst Heinrich Kneschke: *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexikon, Achter Band*, (Leipzig, 1868), S. 386.

(https://books.google.de/books?id=GNkEAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)

² Perst Fellintől (Viljandi) kb. 5 km-re ÉNy-ra (<https://de.wikipedia.org/wiki/P%C3%A4rsti>)

³ Nawast Fellintől (Viljandi) kb. 15 km-re É-ra.

⁴ J. Siebmacher's großes und allgemeines Wappenbuch. Dritten Bandes elfte Abtheilung. *Der Adel der russischen Ostseeprovinzen, Zweiter Theil: Der Nichtmatrikulierte Adel*. Bearbeitet von M. Gitzner. Nürnberg, 1901. S. 195. Taf. 131. (<https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN825936918>)

⁵ Curieuser Ehrenhold des Schlesischen Adels oder Heraldisches Lexicon ... von Curioso Elisio oder Christiano Ehrenholden. Taf. 715. (<https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/36917/edition/77576/content>)

három pár ferde vonallal osztva, azaz a pajzsocskák szarufázottak. Kneschke Adels-Lexikona öt vagy hét szarufaalakú osztóvonalat említ. E különbségek azonban a címertanban nem számítanak jelentősnek, egy címer több évszázados fennállása alatt természetesnek mondhatók. Az ábrázolások közös jellegzetessége – hasonlóan a magyar címer „Árpád-sávjaihoz” –, hogy a szemlélő számára több osztást mutassanak, függetlenül azok pontos számától. A magyarországi emlékeken és Siebmachernél a kutya balra, a boroszlói kéziratban, Blažeknál és Gritznernél jobb oldalra néz. A késői heraldika korában általánossá vált, hogy a sisakok és az élőlényeket ábrázoló sisakdíszek – a szembenézőktől eltekintve – általában jobbra fordultak. Siebmacher tábláin a heraldikai udvariasság¹ elvét figyelembe véve a középső oszlop címereinek képei, sisakjai és sisakdíszei szembe, a két szélső oszlop ezen részei egymás felé, balra és jobbra néznek, valószínűleg függetlenül attól, hogy az adománylevélen – ha volt egyáltalán ilyen – mi volt az eredeti irány. Ezért ez a különbség sem tekinthető mérvadónak.

A Schwartz-címer C. Blažek: Der abgestorbene Adel der Preußischen Provinz Schlesien c. könyvében (1894)

(Forrás: <https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN830275746>)

A Schwartz-címer a Curieuser Ehrenhold des Schlesiens c. kéziratban (1587)

Az előző cikkben már említést tettem arról, hogy Komáromyné szerint a Schwartz család ősei a „Schwartzava, Schwarzwasser folyócska mellékéről” származtak. Alsó-Sziléziában létezik egy németül Schwarzwassernak, lengyelül Czarna Wodának hívott kisebb, 48 km hosszú folyó, amely Gremsdorf (Gromadka) és Modlau (Modła) környékén több kis ágból ered, nyugati irányból érkező Liegnitz (Legnica) városánál a Katzbach (Kaczawa) folyóba torkollik.² A Schwartz család említett 18. századi birtokai közül a Sprottau közeli Weissig település volt a legközelebb a Schwarzwasser forrásvidékéhez, légvonalban mintegy tíz kilométerre. Természetesen nem kizárt, hogy a család a folyóhoz közelebb fekvő helységben is lakhatott.

Megválaszolható kérdés még, hogy a Schwartz név módosulhatott-e az idők folyamán Schwartzerré? A szekszárdi anyakönyv Franz Anton Schwartz uradalmi kádármester családnevét tizenhárom gyermeke keresztelése alkalmával, 1774 és 1794 között négy esetben

¹ <http://www.welt-der-wappen.de/Heraldik/courtoisie.htm>

² [https://en.wikipedia.org/wiki/Czarna_Woda_\(Kaczawa\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Czarna_Woda_(Kaczawa)).

Friderici Lucae Schlesiens curieuser Denctwürdigkeiten, oder vollkommener Chronica, Anderer Theil, 2166. oldal (https://books.google.hu/books?id=5WhgAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=Schwartz%20Wasser&f=false)
<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/1-1005E/liegnitz-10AFF/>

Schwartz (továbbá Schwartz, Schvarcz, Svarcz) alakban tartalmazza. Feleségét egyszer Svarczin (és nem Svarczerin) asszonyneven jegyezték be 1782-ben, holott ugyanabban a bejegyzésben a férj neve Svarczer volt. A jelenleg ismert első magyarországi nemzedékben tehát a név vegyesen fordult elő, későbbiekben a Schwartzer alak szilárdult meg. Mivel a legkorábbi, 1769-es házassági bejegyzésben már a Svarczer írásmódot találjuk, az alakváltozásra valószínűleg korábban, még Sziléziában kerülhetett sor. Hans Bahlow névlexikona¹ szerint a Schwarzer név a Schwar(t)z, Schwarze, Schwar(d)t, Schwarte, Schwarten családnév sziléziai elterjedésű alakja, hasonlóan a testi jegyekre (haj-, szakállszín, termet) utaló, kiváltképp sziléziai Brauner, Kleiner, Langer, Rother, Weißer névváltozatokhoz. Ez utóbbiakat az alapnevekhez képest „starke Flexion” (erős ragozású) vagy „starke Form” (erős alak) jelzővel illeti. Ismertek még e nevek szintén sziléziai -t végű változatai is: Braunert, Kleinert, Rothert, Schwarzert.

A Schwartz név Schwartzerré válására egy párhuzamos példa is található. Már kutatásaim kezdetén látókörombe került Schwartzer János Lajos báró (Johann Ludwig Freiherr von Schwartzer) kanonok, választott bosoni püspök. Az akkor Svédországhoz tartozó Rügen szigetén született 1734-ben, protestáns svéd nemesi családban. Különböző lexikonok szerint² apja egy lovasezred kapitánya volt Stralsundban, ahol fiát katonának adta. A fiú azonban áttért a katolikus hitre és Mária Terézia királynő kegyeltjeként egyházi karriert futott be: pozsonyi, esztergomi kanonok, nagyszombati plébános, címzetes apát, apostoli protonotárius, címzetes püspök, nyitrai nagyprépost és egyházmegyei kormányzó, végül váci kanonok lett. 1778-ban magyar indigenátust kapott³, azaz a királynő külföldi nemességét honosította. A spanyolországi Cádizban halt meg 1801-ben, ahol élete utolsó éveit töltötte. Kíváncsi voltam, hogy Schwartzer János Lajos az általam kutatott családhoz tartozik-e, vagy más család tagja. Az anyakönyvek vizsgálata során nem merült fel a rokonságra vonatkozó adat. Arisztokrataként rendelkeznie kellett nemesi címerrel, de valószínűsíthető, hogy főpapként is használt egyházi címert. Ennek azonossága vagy eltérő volta választ adhat a családhoz tartozás kérdésére. Keresni kezdtem tehát a kanonok címerét. Az Országos Széchényi Könyvtár Schwartzer János Lajos két ex librisét őrzi⁴, mindkettő a főpap díszes címerét ábrázolja.

**Br. Schwartz
János Lajos
kanonok, c. püspök
két ex librise
(18. sz. vége)**

¹ Hans Bahlow: Deutsches Namenlexikon. Familien- und Vornamen nach Ursprung und Sinn erklärt (München, 1967), 78., 281., 304., 427., 464., 540. oldal.

² <http://lexikon.katolikus.hu/S/Schwarzer.html>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Schwarzer_J%C3%A1nos_Lajos

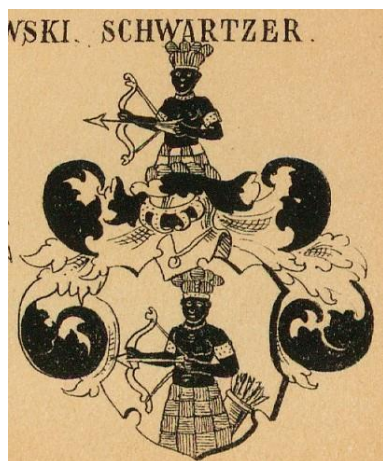
<http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/s/s23565.htm>

https://de.wikisource.org/wiki/BLK%C3%96:Schwarzer,_Johann_Ludwig_Freiherr_von

³ Dr. Illéssy János – Pettkó Béla: A Királyi Könyvek (Budapest, 1895) 191. oldal. (Libri Regii LI. 145.)

⁴ A képek lelőhelye és jelzete: Országos Széchényi Könyvtár (OSZK), Régi Nyomatványok Tára, Exl. 403. és Exl. 404.

A két címer eltérő rajzolatú, de lényegében azonos. Négyelt pajzs ovális szív-pajzssal; a nagypajzs első és negyedik mezéjében vörös alapon ezüst sas, második és harmadik mezéjében kék alapon három arany korona (Svédország címere); a szív-pajzson a családi címer: ezüst mezőben balra forduló, kezében íjat tartó, fején tolldísz, derekán színes (kék-vörös) szoknyát és íjakkal teli tegezt viselő fekete szerecsen. A pajzs fölött tizenkét bojtos, zöld püspöki kalap, mögötte hétgyöngyös bárói koronából címerpalást hull alá, a koronát két oldalon püspöksüveg és pásztorbot kíséri. Az első címeren a pajzs alatt saját szalagján az esztergomi káptalan jelvénye függ. A szerecsent ábrázoló beszélő címert¹ dr. Christian Schwartz (1610–1679)

Stralsund polgármestere² kapta 1673. december 20-án XI. Károly svéd királytól, aki a greifswaldi patríciuscsaládból származó politikust svéd nemesi rangra emelte és engedélyezte, hogy ő és leszármazottjai más családoktól való megkülönböztetésül a von Schwartzert nevet használják.³ A polgármester dédunokája az 1713-ban született Christian von Schwartzert svéd lovaskapitány (Rittmeister, Ryttmästare)⁴, aki feltételezésem szerint János Lajos kanonok apja volt. Az eltérő családi címer az eltérő származást és a szekszárdi családdal való rokonság hiányát igazolja.

Christian von Schwartzert stralsundi polgármester címere

(Forrás: G. A. von Mülverstedt: Ausgestorbener Preussischer Adel. Provinz Pommern, Nürnberg, 1894. S. 89., Taf. 55. <https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN830276521>)

A többéves kutatás eredménye így összegezhető. A szekszárdi kádárcsaládból származó dr. Schwartzert Ferenc apja és nagybátyja, az elmegyógyász professzor 1884. évi magyar nemességre emelését megelőzően, hivatalos tevékenységük során, irataikon a sziléziai von Schwartz család címerével azonos címerű pecsétet alkalmaztak. Feltételezhető, hogy e címet használta nagyapja, Franz Anton Schwartzert is. A Schwartzert családot Magyarországon nem honfíúsították (indigenatus), ezért itt a magyar nemesi rang megszerzéséig külföldi nemességükre nem hivatkozhattak, azzal nem is éltek. A magyar nemesség jelvényeként a magyar heraldikai hagyományokat nem tükröző, a korábbi von Schwartz-címertől eltérő ábrájú, de annak mázaira emlékeztető (fekete-arany-vörös) címet kértek, illetve kaptak. A von Schwartz család birtokainak elhelyezkedése és a Schwarzwasser (Czarna Woda) folyó közelsége alátámasztja az utódok emlékezetében fennmaradt sziléziai származást. E kutatási eredmények mind arra mutatnak, hogy a Baltikumba is eljutott, az 1720-as évek végére Sziléziából eltűnt von Schwartz család egyik ága Magyarországon élt tovább. A Schwartzert névalak etimológiája a sziléziai, elterjedésének gyakorisága a morva eredetet is megerősíti. Elképzelhető, hogy a von Schwartz-címet őrző felvidéki Schwartzert család morvaországi lakhelyét megelőzően szintén Sziléziában élt és e család egyik ágát alkotta. A feltárt családok rokonságának pontos, fokenkénti kimutatása további genealógiai kutatás feladata lesz, amelyet remélhetőleg megkönnyít a források mind szélesebb körű digitalizálása és közzététele.

¹ J. Siebmacher's großes und allgemeines Wappenbuch. Dritten Bandes zweite Abtheilung. Der blühende Adel des Königreichs Preußen (Edelleute M–Z.) Bearbeitet von G. A. v. Mülverstedt, illustriert von Ad. M. Hildebrandt. Nürnberg, 1878. S. 371. Taf. 420. (<https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN825822580>)

² [https://de.wikipedia.org/wiki/Christian_Schwarz_\(Politiker,_1610\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Christian_Schwarz_(Politiker,_1610))

³ Universal-Register über die Westfälischen Fridens- und Nürnbergischen Executions-Handlungen und Geschichte. Gefertiget und zusammen getragen von Johann Ludolf Walther. Göttingen, 1740. S. 103.

(<https://books.google.de/books?id=OrxpAAAACAAJ&pg=RA1-PP1#v=onepage&q=schwartzert&f=false>)

⁴ Gabriel Anrep: Svenska adelns Ättar-taflor. Stockholm, 1862. S. 682.

(<https://books.google.de/books?id=b6FAAAAACAAJ&pg=PA682&hl=hu#v=onepage&q&f=false>)

Antal Tamásné:

Hazahívó harangszó

Liesel und Heinrich, azaz Lizi néni és Henrik bácsi nem rokonaim, csupán egy valamikori jó szomszédság köt minket össze, még az elüzetés előtti időből.

Egykor mindketten gyönkiek voltak, ennek ellenére Németországban ismerkedett meg egymással a két fiatal, otthonából elűzött „magyar cigány”, ahogy ott akkoriban hívták a megvetett, nincstelen menekülteket. Senkit sem érdekelt, hogy nem önként jöttek, és az sem, milyen keserves út áll mögöttük, mit kellett otthagyniuk. Összeházasodtak. A kezdet nehéz volt, de talpra álltak; hitük és szorgalmuk segítette őket a közös úton. 1965-ben jöhettek haza először. A következő években pedig jöttek, amikor csak tehették, hisz addigra már jól ment a soruk – sőt, évről évre jobban. A kívülállók szemében ők lettek az irigyelt németek, akik „jól jártak”. Hogy milyen áron, és hogy ők maguk akarták-e ezt, arról senki nem beszélt. Az ajándék rágógumi, az első legóm és Barbi babám, amikről akkor kislányként még nem is tudtam, micsoda kincsek... A néhány évente lecsereált új BMW ugyan német volt, de ők a szívükben magyarok voltak. Henrik bácsi magyarul olvasott, beszélt és álmodott. Lizi néni még kislány volt, amikor el kellett hagynia Magyarországot, ezért a mai napig töri a magyart. De ez egyáltalán nem zavarja, a legnagyobb lelkesedéssel veszi körül magát magyarokkal.

Lizi néni és Henrik bácsi nyugdíjas korában bejárta a világot, minden évben legalább egyszer, de néha kétszer-háromszor is hazajöttek. Mert a világ és a szívük közepe Gyönk maradt, különösen pedig a két templomtorony, a református és az evangélikus, amint a két dombtetőn állva mintha mindig egymást nézték volna.

Henrik bácsi egyik születésnapjára például azt kérte, hogy vegyék fel neki a két templom harangjainak zúgását magnókazettára. Észrevétlenül elszállt fölöttük az idő, lassacskán megöregedtek. „Heinrich, ne menjünk már minden évbe’ be Magyarországra, már öregek vagyunk hozzá!” mondogatta Lizi néni már túl a hetvenen. De az apró természetű, mindig mosolygós, viccelődő Henrik bácsi csak annyit mondott erre „Ha te nem jössz, én akkor is megyek, te meg itthon maradsz.” Ekkor Henrik bácsi már túl volt a harmadik infarktuson, ami látszólag egyáltalán nem hagyott nyomot rajta. „Heinrich, Heinrich, egyszer csak majd ott fogsz meghalni!” mondta Lizi néni egyre szigorúbb hangon. „Na, és? Majd hazavisztek!” hangzott a magától értetődő válasz. És jöttek továbbra is, mert nem tehettek másként.

2010 pünkösdjét szokás szerint ismét itthon töltötték. Állandó programként szombaton este elmentek a német evangélikus istentiszteletre, vasárnap délelőtt pedig a reformátusra – úgy, mint gyerekkorukban is – minden egyes vasárnap. Most is a Gyönktől 40 kilométerre fekvő Gunarásról, a termálfürdő melletti szállásukról indultak. Henrik bácsi vezetett, de már a falu határában meg kellett állnia, hogy kissé megpihenjen, levegőzzön. „Nincs semmi bajom, mehetünk tovább, tudok vezetni.” nyugtatta a feleségét. Amikor a templomhoz értek éppen megszólaltak a harangok. Pont időben érkeztek... Pont időben ahhoz, hogy Henrik bácsi letegyje az autót, kiszálljon, és a szívéhez kapjon... Pár pillanat múlva a napfényben tündöklő templomkert zöld fűvén, szeretett régi hazájában átadta lelkét a Teremtőjének. Amikor szüleim felhívták a lányát, és engem, mindketten hallottuk még a Henrik bácsit hazahívó vasárnap délelőtti harangszót. Henrik bácsi végleg hazatért.

Utóirat: Hét év telt el azóta. Idén első alkalommal történt, hogy Lizi néni nem volt jelen nálunk pünkösdkor. Pedig akkor azt mondta „Lányom, én egyedül már nem jövök...” De épp most hívott telefonon. Jövő héten találkozunk – Gyönkön.

Tevel, 2017. augusztus 5.

**Megjelent németül a
Bonnharder Nachrichten 2022 / 1-2. számában.
A szerző és a kiadó szíves engedélyével közöljük.**

Ezek után nézzük Rudolf Keszler kutatásának eredményeit!

David **LACHNER** személyi lapja<11702>
Készítette 2023.06.14-én Rudolf Keszler
(kivonatolva Pencz Kornél által)

< 11702> David **LACHNER** (*Lackner; Lakner; Lokner; Lochner*), rk
született 1686 körül. Forrás: Familienbuch Hajós (FBH), II kötet, 1. oldal
meghalt 1765.04.25. Hajós. Forrás: FBH, II. k., 1. o.
{Paul Flach, Siedlungsgeschichte von Hajós: Említ egy David Lackner-t (Lachner, Lochner,
Lakner, Lokner). 1. házasság Dorothea Greff (Graf)-fal.
2. házasság Katharina N., 3. házasság Elisabeth Gul (Guhl)-lal.}.

Kapcsolódó adatok:

1. [3986] Házasságkötés 1723.11.25. Laupheim-Obersulmetingen. Forrás: Az
untersulmetingeni katolikus plébánia anyakönyvei == "Németo., Württemberg, Rottenburg-
Stuttgarteri Egyházmegye, katolikus anyakönyvek, 1520-1975", database, FamilySearch
(<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:D72J-GBMM> : 20 October 2022), David
Lachner, 1723.==.

< 11703> Dorothea **GRAF**, rk született 1704. körül. Forrás: FBH, II., 1. o.
temetés 1729.09.18., Hajós. Forrás: FBH, II., 1. o.

Gyermekeik

1. < 23700> Ferdinand **LACHNER**, rk keresztelés 1724.10.08., Laupheim-Obersulmetingen.
Forrás Az untersulmetingeni katolikus plébánia anyakönyvei == "Németo., Württemberg,
Rottenburg-Stuttgarteri Egyházmegye, katolikus anyakönyvek, 1520-1975", database,
FamilySearch (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:D72G-TDN2> : 20 October
2022), Ferdinandus Lachner, 1724.==.

Kapcsolódás:[7729] < 23701> Anna Maria N., rk.

2. < 23704> Ida **LACHNER** (Lochner), rk keresztelés 1725.11.11. Laupheim-
Obersulmetingen. Források Az untersulmetingeni katolikus plébánia anyakönyvei == "
Németo., Württemberg, Rottenburg-Stuttgarteri Egyházmegye, katolikus anyakönyvek,
1520-1975", database, FamilySearch ([https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:D72L-
MR2M](https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:D72L-MR2M) : 20 October 2022), David Lochner in entry for Idda Lochner, 1725.==.

3. < 11704> Theresia **LACHNER** (Lackner), rk keresztelés 18.12.1726.12.18., Hajós. Forrás
FBH, II. k., 1. o.

A személyi lapot eddig közlöm, hiszen a többi gyermek megtalálható a családkönyvben,
Theresia-t is csak azért szerepeltetem, mert ő az összekötő kapocs az óhaza és az új haza között.

A FamilySearch-ön megvizsgálva a közölt adatokat megállapítható, hogy a Ferdinand nevű
fiú keresztelési bejegyzésénél az anya keresztneve **Maria Dorothea**.

Hogy az a David Lochner, akit a FamilySearch szerint¹ 1696. február 28-án kereszteltek Gregor
Lachner és Anna Weiblin gyermekeként, azonos-e az Obersulmetingenben házasodott, Hajósra
kivándorolt személlyel, csak további kutatás alapján állapítható meg. Untersulmetingen
anyakönyveinek indexálása talán még nincs elég előrehaladott állapotban, mert a FamilySearch-
ön semmit nem találtam David Lochnerrel, vagy Dorothea Graffal kapcsolatban.

¹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:D7DF-HX6Z> Nem közöl településnevet!

Untersulmetingen egykor önálló község saját plébániával, anyakönyveit 1650 óta vezetik, ma közigazgatásilag Laupheim város része 1972. január 1. óta.¹ Obersulmetingen Untersulmetingennek a filiája volt, csak 1719-től volt önálló plébániája, 1975. január 1. óta ugyancsak Laupheim része².

<https://www.openstreetmap.org/#map=10/48.2814/9.5677>

Dr. Pencz Kornél:

Vinzenz Sauter és Maria Schmidberger származása

A hajósi adatok kiegészítése elsősorban a magam őseinél merül fel, hiszen azokon gondolkodom el, s próbálok utánajárni újra és újra, ami a FamilySearch indexelésének felgyorsulásával gyakran eredményhez hoz.

Ezúttal azonban nem saját őszámját letem meg. Egy hölgy keresett meg e-mailben, többek között Vinzenz Sauter nevű őseről érdeklődött. Már elkezdtem a választ, miszerint, sajnos, nem ismert még az őshazája, de előtte rutinszerűen ránéztem, s megleltem a FamilySearch adatbázisában.

A Sauter név nagyon gyakori Hajóson is és a Bussen környéki őshazában is, utóbbi helyen ősi, már a harmincéves háború előtti időszakban honos név, aminek a jelentése egyszerűen suszter, a latin sutor szóból vette át az ófelnémet nyelv, ebből lett a Schuster.

Hajóson az alábbi személyek voltak a különböző Sauter családok ősei:

- **Jakob Sauter**, sz, Ertingen 1689 (feleségei voltak Klara Braun, Elisabeth Vollard)
- **Josef Sauter**, sz. Muttensweiler, 1697 (feleségei voltak Katharina Bohner, Gertud NN, Margarethe Oberländer)
- **Vinzenz Sauter** sz. 1694 Körül (halálakor megadott életkor alapján)
- **Georg Sauter** – származási helye ismeretlen, 1722 óta Hajóson, felesége Maria Ruff
- **Johann Sauter** – származási helye ismeretlen, 1722 óta Hajóson

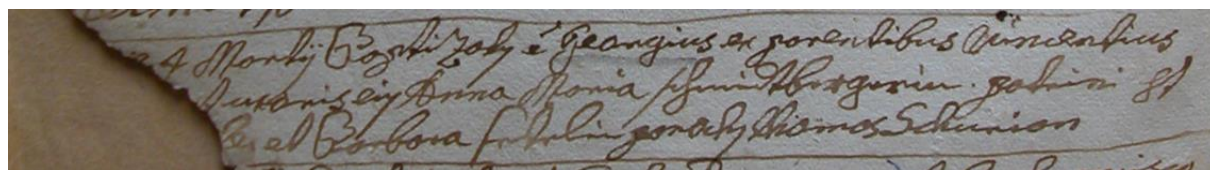
¹ Forrás: Genwiki: <https://wiki.genealogy.net/Untersulmetingen> lehívva: 2023.09.23.

² Forrás: <https://wiki.genealogy.net/Obersulmetingen> lehívva: 2023.09.23.

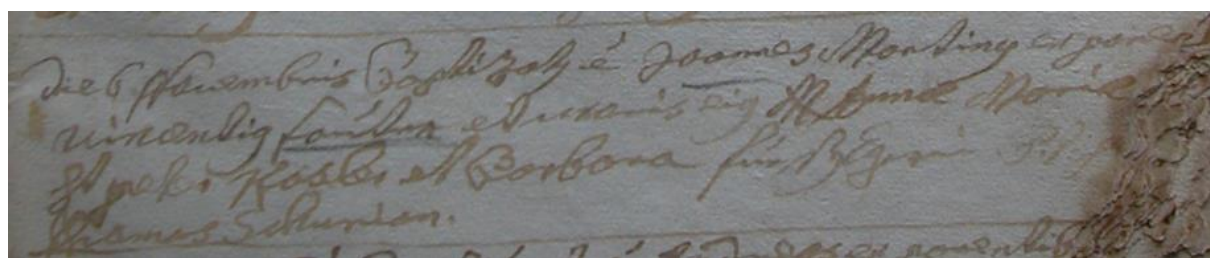
- **Johann Sauter**, meghalt 1761-ben, 35 évesen, felesége Magdalena
- **Georg Sauter**, meghalt 1801-ben, 74 évesen, felesége Maria Hepp
- **Josef Sauter**, meghalt 1792-ben, 70 évesen, felesége Theresia Fussenecker
- **Johann Sauter**, házasodott 1749-ben Anna Maria Guhl-lal

Paul Flach Vinzenz Sauterről nem sokat tud mondani, csupán az ő (1734. március 10.) halálát közli, felesége Anna Maria, valamint az ötödik telepescsoport 1726. május 3. napján készült jegyzékében sorolja fel, ahol mint inquilinus, azaz házas zsellér szerepel.

A Családkönyv annyival többet árul el, hogy közli a felesége leánykori nevét, ami Schmidtberger. Eme információt az első hajósi gyermekük, Georg keresztelési bejegyzéséből nyerte. Kérdés, hogy ez hogyan kerülhette el Flach figyelmét? Talán úgy, hogy a bejegyzésben az apa (és így a gyermek) családneve hiányzik az anyakönyv megrongálódása folytán, de a Családkönyv szerzői kikövetkeztették, hogy Sauter, mert az apa keresztneve volt az egyetlen "Vincentius" a faluban, akinek felesége Anna Maria. Lehet, hogy beírták az anya nevét a következő gyermek, az 1729. november 6-án keresztelt Johann Martin bejegyzésében, de ott épp az anya keresztneve utáni könyvdarabot érinti a rongálódás. Az biztos, hogy az 1731. február 2-án keresztelt harmadik gyermek, Josef bejegyzésében nem szerepel az anya születési neve (itt a rongálódás az apa családi nevének Sa- utáni részét érinti). A negyedik gyermek, Maria Barbara 1733. május 23-iki keresztelési bejegyzésében azonban – új pap volt ekkor – megint csak szerepel az anya neve: Schmitpergerin, majd 1734. november 4-én a posztumusz született Emmerich keresztelési bejegyzésében megint nincs az anya neve, Az özvegyasszony az 1734. június 6-i, Franz Josef Schneiderrel kötött házassága bejegyzésében már "Sautterin"-ként szerepel

Anna Maria Schmidtberger nevének első említése a hajósi anyakönyvben. Itt hiányzik az apa neve

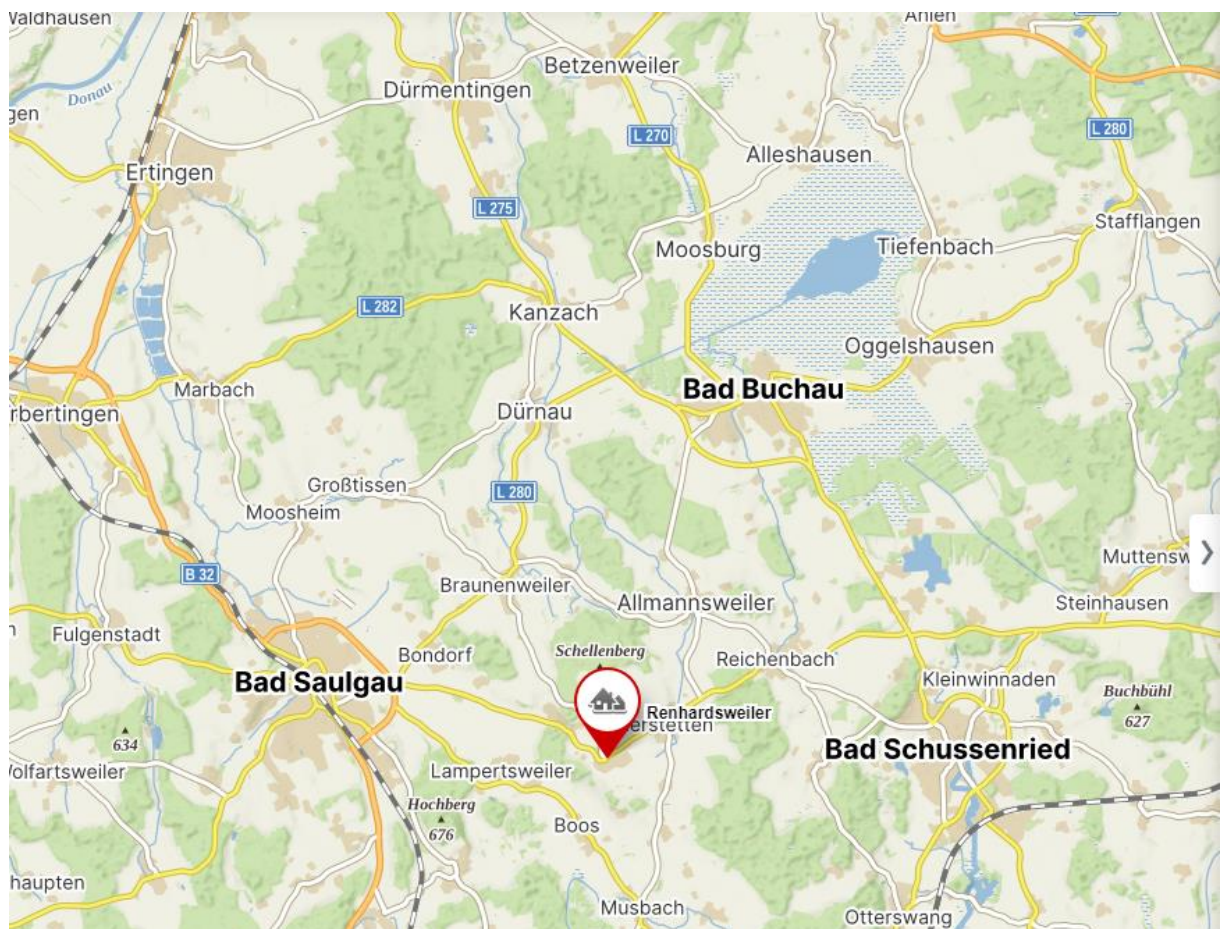

Az 1731-es keresztelés, amikor az anya neve hiányzik

Hacker a könyvében említ egy Vinzenz Sauthert, aki **Renhardsweiler**ből 1727-ben vándorol ki. A gond ennél az, hogy a kivándorlás dátumaként 1727. április 12. szerepel a könyvben, míg a hajósi Vinzenz Sauternek 1727. március 24-én már Hajóson lett keresztelve egy gyereke. Ugyanakkor a könyvben a kivándorlásra megadott dátum nem a távozás napját jelenti, hanem az azzal kapcsolatos uradalmi irat keltezését, ez viszont arról szól, hogy elmulasztott megfizetni 30 krajcár Beisitzgeldet és Magyarországra távozott. Ez tehát akár hónapokkal korábban is történhetett, itt csak a tartozás tényét rögzítik - látni kéne az eredeti iratot. (A Beisitzgeld egy olyan díjat jelent, ami az adott helyen - uradalomban - való tartózkodásra jogosít. Ez arra is utalhat, hogy eredetileg nem Renhardsweilerben lakott V. Sauter...) Renhardsweiler ma **Bad Saulgau** település része.

Ezek után egyértelmű, hogy a FS-ön megtalált 1725. február 1-én, Saulgauban kötött házasság Vincentius Sauter és Anna Maria Schmidtberger között ezt a hajósi házaspárt takarja.

Bizonyossággal nem állíthatom, de nagyon valószínű, hogy Anna Schmidberger azonos azzal, aki Renhardswailerben 1701. december 28-án született, szülei **Josef Schmidberger** és **Anna Maria Striegl** (Strigle). A Striegl-ekről egy későbbi alkalommal írok. A térképre tekintve láthatjuk, hogy a többi ismert származási helyű Sauter is a környékről való

Az eredeti anyakönyvi bejegyzések mormon-központban avagy reményeim szerint előbb-utóbb az ICARUS matricula-online.eu adatbázisában való megtekintése remélhetőleg további eredményeket hoz.

Így ez a hölgy volt az első, akivel közölhettem az örömhírt egy újabb hajósi család eredetének felderítéséről. A sors iróniája, hogy választ a levelemre a mai napig nem kaptam.

**Ne csak magyarul olvassa újságunkat,
hanem német ősei nyelvén is!
Addig is gyakorol,
de a tartalom sem egészen ugyanaz.**

Nyelvében él... a nemzetiség is!

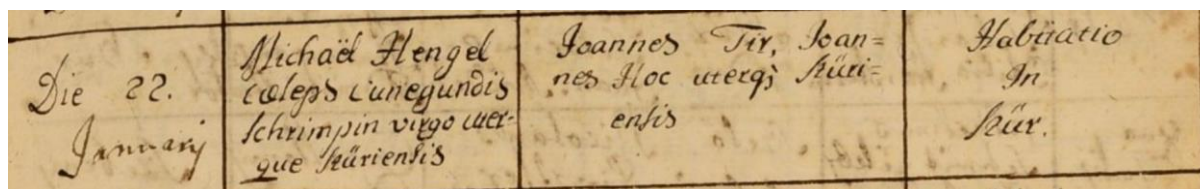
Pencz-Amrein Ilona:

Stifollerek Magyarországon 2.

Schrimpfek Szűrben és Neuhofban, a benzolgyűrű és a genealógiai számozási rendszer

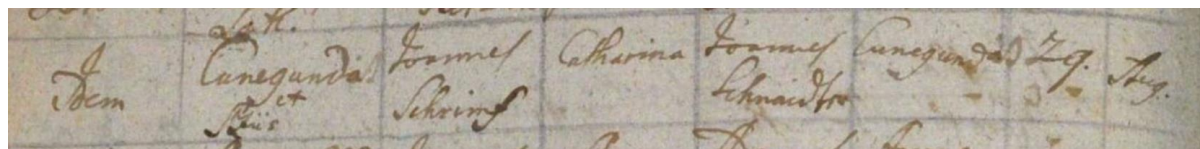
Stifoller-sorozatom második részét egy szüri telepes családnak szeretném szentelni, és ezáltal megmutatni, milyen érdekes emberekre bukkanhatunk teljesen véletlenül. Jelenleg egy barátnőm családfáján dolgozom, akinek az édesanyja Görcsönydobokáról származik. A lányaink nagyon jó barátnők, és gondoltam, megpróbálom, hátha találok közös pontot a családfánkon. A közös ős keresése során eddig kizárólag német felmenőket találtam nála, és sikerült beazonosítanom néhány *Fulda* környéki származási helyet.

Véletlenül fedeztem fel a **Schrimpf** család eredetét. A Schrimp(f) név (gyakran Schrempfnek és hasonlóan írva) egy szüri házasságkötésnél jelenik meg. Szür egy alig 230 lakosú kis falu **Himesháza** és **Szebény** között, az anyakönyvek bejegyzései az utóbbi település anyakönyveiben találhatóak meg. Michael **Hengel** 1760. január 22-én vette feleségül Kunigunda Schrimpet.

Michael Hengel és Kunigunda Schrimp házassági bejegyzése

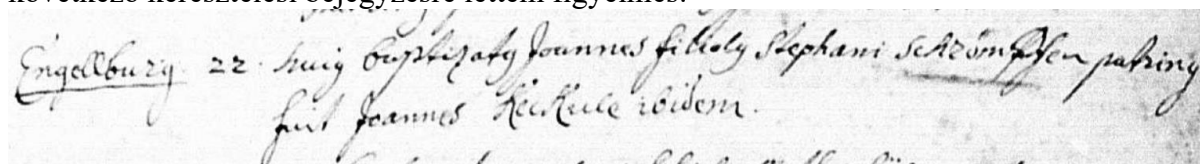
Bár a házasságkötéskor nincsenek feltüntetve a szülők, azonban ritka keresztnévről van szó, így a menyasszony könnyen azonosítható, Hengl¹ szerint csak Johann **Schrimpfnek** és Katharina **Sorgnak** van Szűrben Kunigunda nevű leánya. Kunigunda 1744. augusztus 29-én született, de keresztelési bejegyzése nem Szebényben, hanem Himesházán található:

Kunigunda Schrimp keresztelési bejegyzése

Johann Schrimpf 1740. január 27-én Szűrben feleségül vette a fazekasbodai Katharina Sorgot, a néhai Nikolaus Sorg lányát. Hogy ez a Nikolaus Sorg kapcsolódik-e és ha igen, hogyan a cikksorozatam első részében említett Kunigunda és Johann Sorghoz, azt mélyebb vizsgálatot igényel.

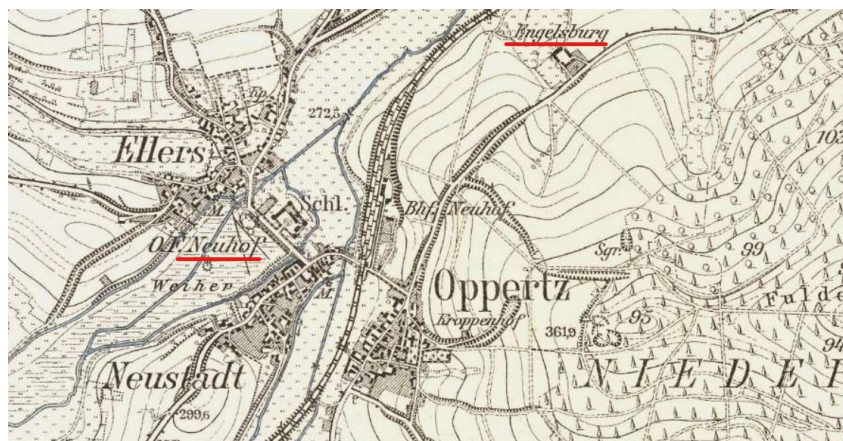
Johann Schrimpfel párhuzamosan több Schrimpf család is élt Szűrben, így könnyen feltételezhető, hogy családi kapcsolat állhatott fenn a név viselői között. A házasság éve (1740) azt jelzi, hogy Johann még az őshazában született. Henglnél nincs információ a Schrimpf családok eredetéről. Mostanában azonban gyakrabban lapozgatom **Neuhof** anyakönyveit és a következő keresztelési bejegyzésre lettem figyelmes:

Johann Schrömpfen keresztelési bejegyzése

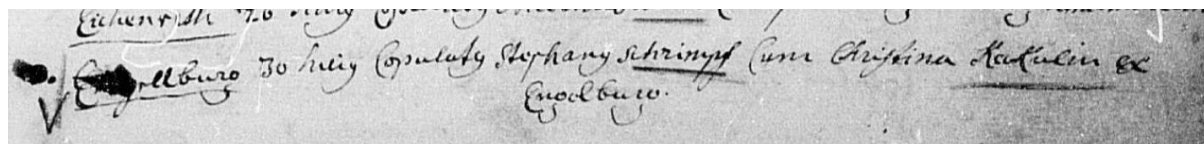
¹ Ferdinand Hengl: Deutsche Kolonisten im Komitat Baranya/Ungarn 1688-1752, Teil I, Darmstadt, 1983

Ez a bejegyzés azt mondja ki, hogy 1718. június 22-én Stephan **Schrömpfen** Johann nevű fiát keresztelteti meg **Engelburban**, keresztapaként Johann **Keckule** került megadásra. A Kekule családnévet gyakran láttam a neuhofi anyakönyvekben és ez a név ismerősen cseng nekünk családfakutatóknak az ősfá számozási rendszere kapcsán. Természetesen rögtön a gyerekkoromban emlegetett mondás jutott eszembe: „Es sain me‘ Oxe, ti Welasch haase“ (Több Villás nevű ökör is létezik), azaz a névazonosság még nem jelent rokonságot. Hogy ezúttal ismét tévedtem, később derült ki. Engel(s)burg Neuhofohoz tartozik, nem önálló település, csupán egy tanya.

Forrás: <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=1068499.0216275486%2C6523974.355495754%2C1075755.7620003726%2C6526324.794115522&layers=158%2C164>

De térjük vissza a Schrimpfekhez! Egy Stefan Schrimpf nevű telepest ugyancsak felsorolnak Szürben, aki 1723-tól jelenik meg ott. Ezért a következő dolgom az volt, hogy Stefan házasságkötését kerestem Neuhoftban és hamar sikerrel is jártam:

Stefan Schrimpf és Christina Kekule házassági bejegyzése

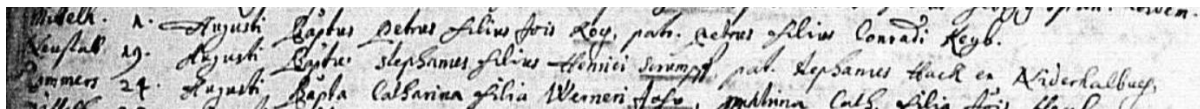
Ugyanazon év január 30-án, azaz alig 5 hónappal Johann nevű fia születése előtt Stefan Schrimpf feleségül veszi az engelsburgi Christina **Keckulint**. Ismerjük a Szürben letelepedett telepesnő családnévet fia Nikolaus (*1738) keresztelési bejegyzéséből, abban **Kekler** állt, ill. egy évvel később Johann Konrad (*1739) keresztelésénél **Kekli**. Bár más az írásmód, azonban nagyon hasonló hangzásúak, ezért minden kétséget kizáróan állíthatjuk, hogy itt ugyanazokról a személyekről van szó.

Nikolaus Schrimpf keresztelési bejegyzése

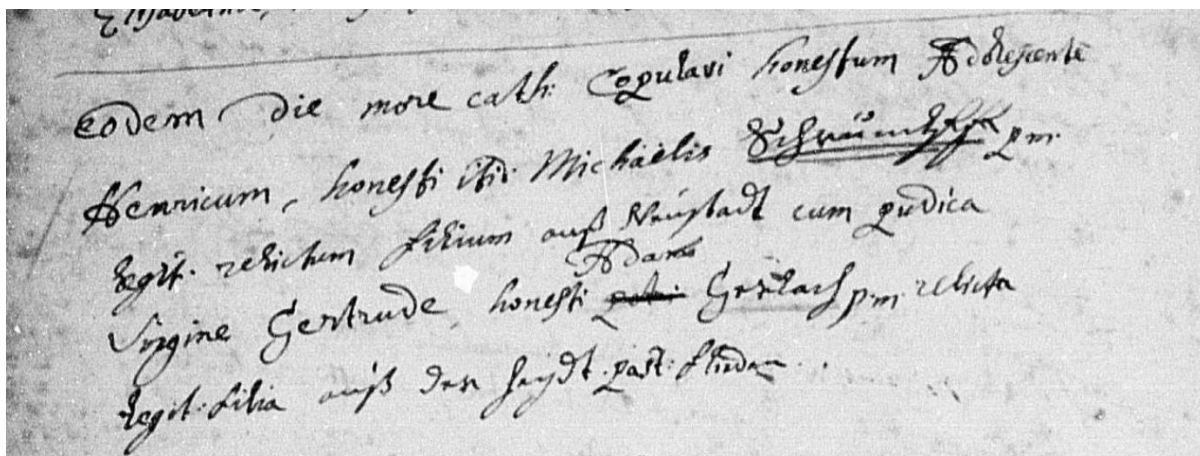
Neuhof anyakönyveit 1686-tól kezdik vezetni, így sikerült a kivándorlók születését, valamint a szüleik házasságkötését is megtalálnom.

Stefan Schrimpfet, Heinrich fiát 1692. augusztus 19-én keresztelték **Neustadt**ban, Neuhof egyik településrészében, s keresztapja nem más, mint a cikksorozatam első részében bemutatott **niederkalbachi** Stephan **Hack**, akinek két fia Nikolaus und Matthäus ugyancsak Magyarországra vándorolt.

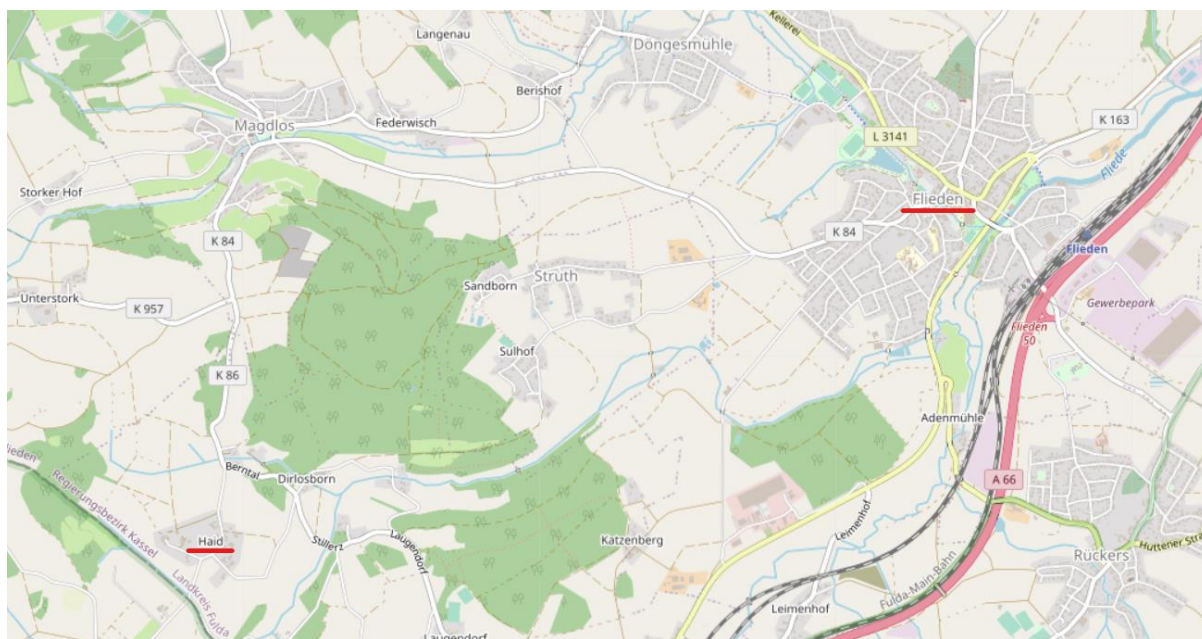

Stefan Schrimpf keresztelési bejegyzése

A neustadti lakos Heinrich, Michael Schrimpf fia 1689. június 21-én vezeti oltár elé a **haidi** illetőségű Gertrudot, a néhai Adam Gerlach leányát. Haid a szórványtelepülés **Höf und Haid** része, ami tíz „Weilerből“, falucskából áll és 1972-ben csatolták **Flieden**hez¹, egyháziilag a fliedeni plébániához tartozik.²

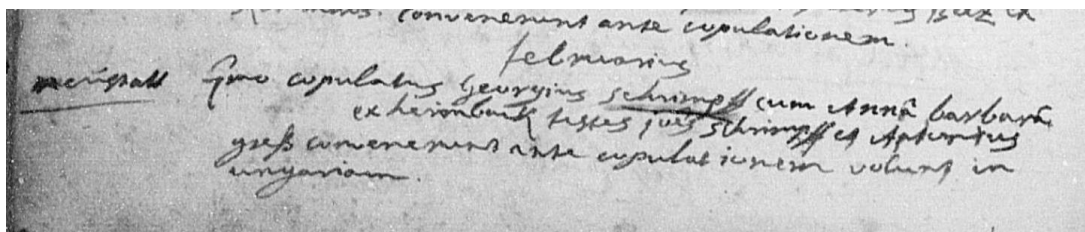
Heinrich Schrimpf és Gertrud Gerlach házassági bejegyzése

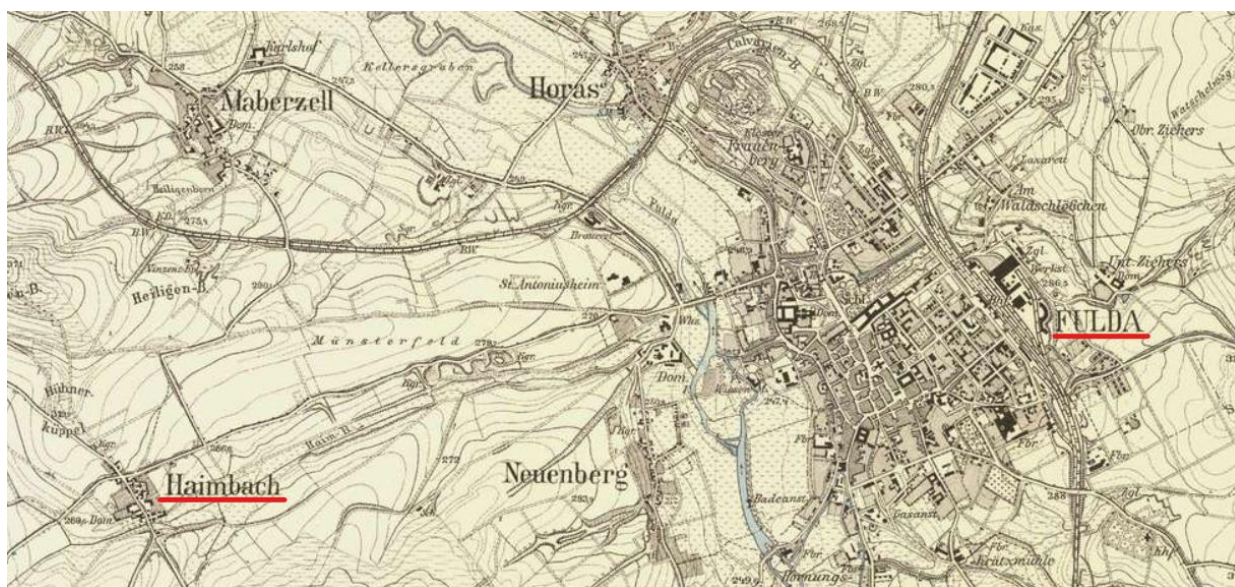
<https://www.openstreetmap.org/directions?from=Glash%C3%BCttenweg%204%2C%2077709%20Wolfach#map=14/50.4161/9.5311>

² https://de.wikipedia.org/wiki/H%C3%B6f_und_Haid, hozzáférés: 2023.03.01.

A házaspárnak 1695. november 29-én születik még egy fiúk, Georg. Ő 1723-ban vesz feleségül egy Anna Barbarát, akinek a családneve a bejegyzésből hiányzik, csak annyit tudunk róla, hogy származási helye **Haimbach**¹. A bejegyzés viszont arról tájékoztat minket, hogy Magyarországra készülnek. Valószínűleg azonosak a szűri Georg Schrimp-Barbara telepes házaspárral, akik fiúkat, Johannt 1725-ben kereszteltetik Szűrben.

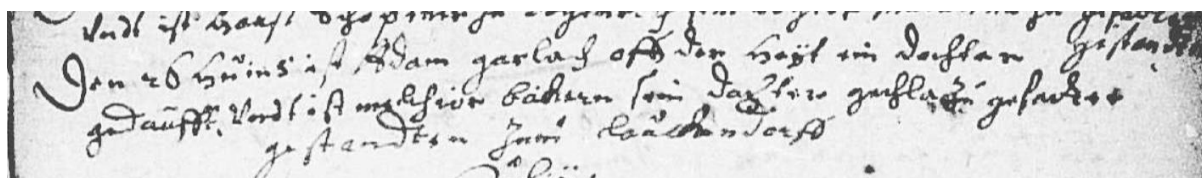

Georg Schrimpf és Anna Barbara házassági bejegyzése

Forrás: <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=1069423.816735407%2C6540470.958030954%2C1083937.2974810551%2C6545171.835270492&layers=158%2C164>

Heinrich és Michael Schrimpf ágát nem lehet tovább visszakövetni, mint ahogy azt korábban említettem, a neuhofi anyakönyvek 1686-ban kezdődnek. Ezzel szemben **Flieden**ben már 1644-től léteztek anyakönyvek, így megpróbáltam megtalálni Gertrud Gerlach születését. Sajnos nem túl informatívak a 17. századi fliedeni anyakönyvek, gyakran meg sem említik a keresztelt nevét, csak feltételezhetjük, hogy az a keresztszülőjével azonos. 1664. június 26-án tartják keresztvíz alá Adam **Gerlach** leányát, keresztanyja Melchior **Bäcker** lánya, Gehla. Gela Gertrud becéző formája².

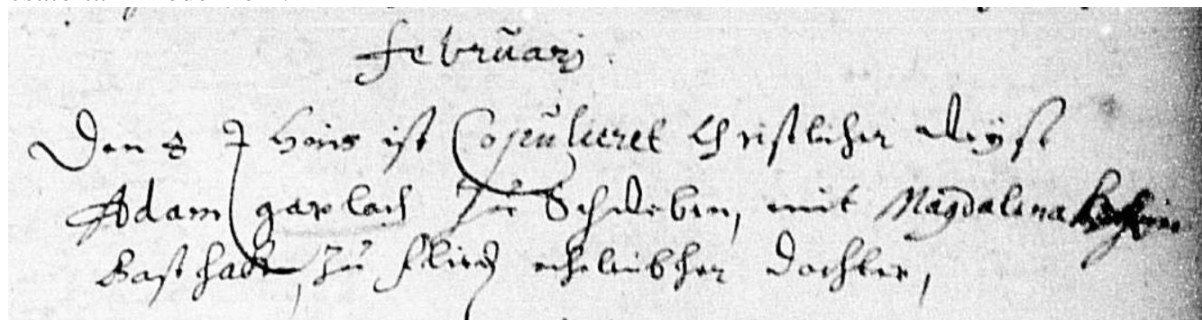

Gertrud Gerlach keresztelési bejegyzése

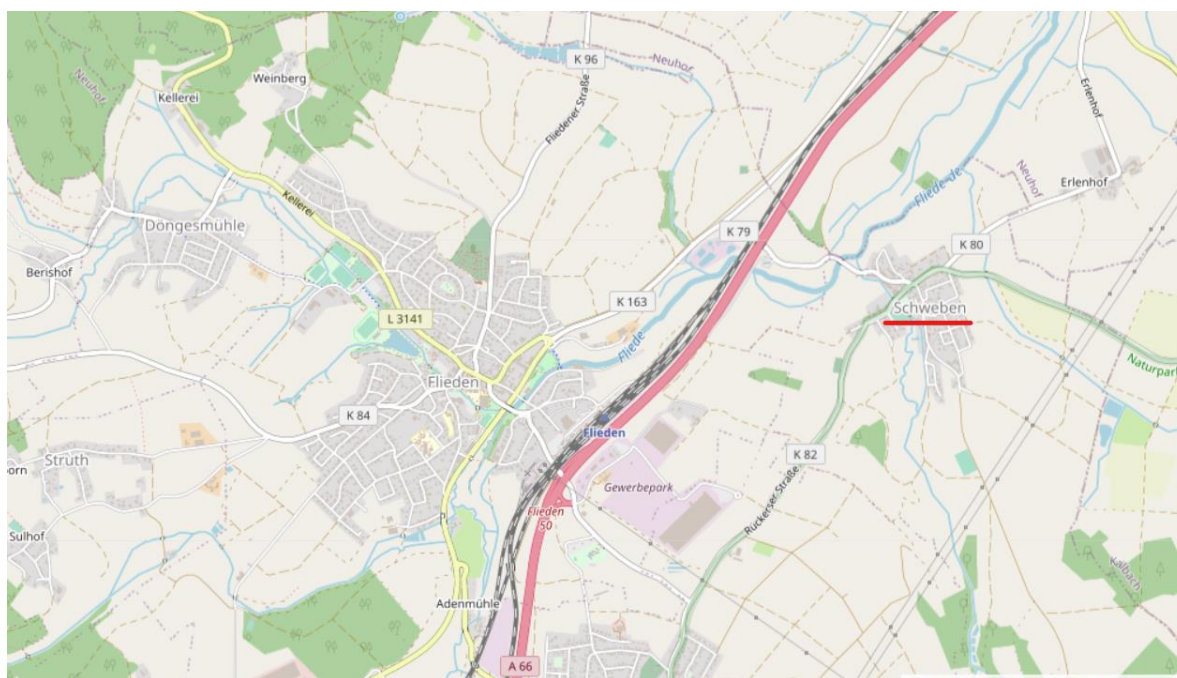
¹ Fulda városrésze, ld. [https://de.wikipedia.org/wiki/Haimbach_\(Fulda\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Haimbach_(Fulda)) hozzáférés 2023.03.01.

² <https://de.wiktionary.org/wiki/Gertrud>, hozzáférés 2023.03.01.

A fliedeni anyakönyvben még megtalálható Gertrud szüleinek házasságkötése: a *schwebeni* Adam Gerlach 1661. február 8-án vette feleségül Magdalena **Hack**ot, a fliedeni Bast (Sebastian) lányát. Schweben korábban önálló település volt, amelyet szintén, 1972-ben csatoltak Fliedenhez¹.

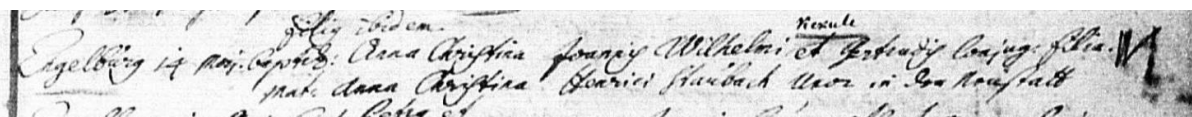
Adam Gerlach és Magdalena Hack házassági bejegyzése

Forrás:

<https://www.openstreetmap.org/directions?from=Glash%C3%BCttenweg%204%2C%2077709%20Wolfach#map=14/50.4248/9.5674>

Ennyit sikerült Johann Schrimpf apai ágáról kideríteni. Az anyai ága azonban még érdekesebb. Az anya, Anna Christina Kekule 1701. május 14-én jött világra Johann Wilhelm Kekule és felesége Gertrud lányaként.

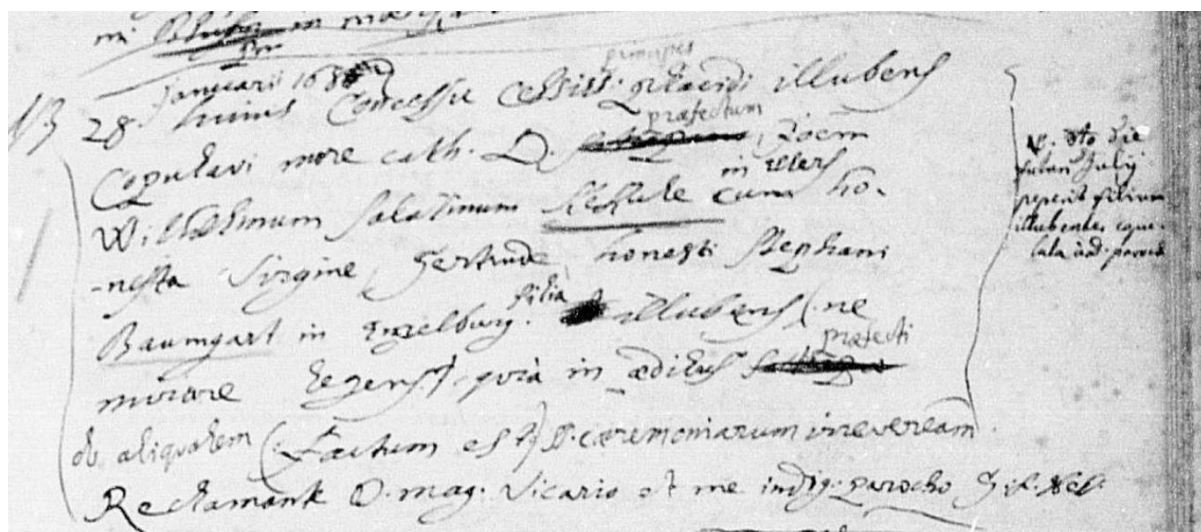

Anna Christina Kekule keresztelési bejegyzése

A szülők 1687. január 28-án házasodtak, Anna Christina volt a legfiatalabb gyerekük. A vőlegény neve előtt szereplő „D.“ rövidítés arra utal, hogy „úr“ volt. Johann Wilhelm Salentin Kekule *Ellers*ből, Neuhofer egyik településrészéből származott, és „prafectusként“ említik, talán

¹ [https://de.wikipedia.org/wiki/Schweben_\(Flieden\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Schweben_(Flieden)), hozzáférés 2023.03.01

jószágigazgatónak fordíthatjuk ezt, a menyasszony pedig az engelsburgi illetőségű Gertrud, Stefan **Baumgart** lánya.

Wilhelm Salentin Kekule és Gertrud Baumgart házassági bejegyzése

A bejegyzés¹ nemcsak hosszú, az is feltűnik, hogy többször szerepel benne az „illubens“ kifejezés, ami magyarul „nem szívesenként“ fordítható. A házasságkötés a jószágigazgató épületében történt és nem egy templomban, ami a papnak nem volt tetszésére.

Egy egyszerű Google keresés a Neuhoft+Fulda+Kekule kifejezésre „Landesgeschichtliches Informationssystem Hessen“ honlapjára vitt. A honlap kivándorlási adatbankját már többször idéztem az első cikkemben. Ezúttal a „Hessische Biografie“ (Hesseni életrajzok) adatbankban leltem információkra. Johann Wilhelm Salentin Kekule életét és tevékenységét vázolja fel röviden, eszerint 1686-1702 között „Amtsvogt“ (tisztartó, ispán) volt Neuhoftban és „Drost“ (jelentése az előzőhöz hasonló) **Ellersben**. 1656-ban jött világra **Hammelburgban**², egy alsó-frankföldi kisvárosban Bajor Rhön nyúlványánál³. Mivel Hammelburg anyakönyvei nem kutathatók online, a szekunder források segítségével ismerhetjük meg a család történetét. Apja Wilhelm Dionysius **Kekule von Stradonitz**, aki előtte töltötte be a tisztartói pozíciót Neuhoftban és ugyancsak egy oldalt szentelnek neki a „Landesgeschichtliches Informationssystem Hessen“ honlapján⁴, anyjának csak a keresztnéve, Dorothea ismert. Szembetűnő, hogy az apának nemesi előneve van és „cseh báróként“ említik. Az oldalak különböző leszármazottaikhoz vezetnek, közöttük híres személyeket is akadnak.

Johann Wilhelm Salentin és Gertrud Baumgart elsőszülöttje, azaz a szűri telepes, Christina bátyja, Johann Wilhelm Kekule 1687-ben született, ő szállásmester volt **Darmstadtban**⁵. Ott jött világra 1735-ben fia, Johann Wilhelm, aki kamarás volt, ettől kezdve a család ezen ága evangélikus.⁶ Fia Ludwig Carl Emil 1773-ban **Frankfurt am Mainban** született, ugyancsak hivatalnok és képviselő volt.⁷ Fia, azaz Johann Wilhelm Salentin dédunokája, az 1829-ben

¹ A pontos leírás így hangzik: „Januarii 1685 28. huius concessu celsiss[imi] principis placidi illubens copulavi more cath[olico] D[ominus] pra[e]fectum Joem Wilhelum Salentinum Kekule in Ellers cum honesta virgine Getrude, honesti Stephani Baumgart in Engelburg filia. Illubens ne mirare legens quia in aedibus praefecti ob aliquarum (factum est). pp [=perge] ceremoniarum irreveream reclamante D[omino] mag[ist]re Vicario et me indig[nato] paroch[us].”

² <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/idrec/sn/bio/id/16853>, hozzáférés 2023.03.02

³ <https://de.wikipedia.org/wiki/Hammelburg>, hozzáférés 2023.03.02

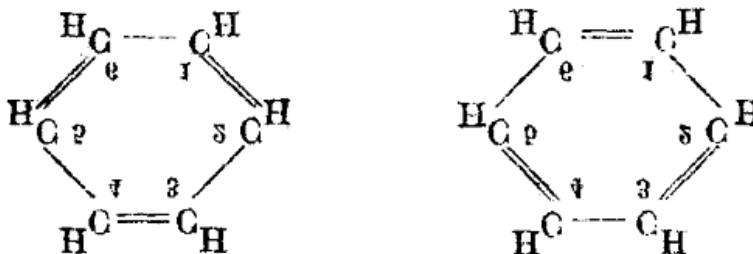
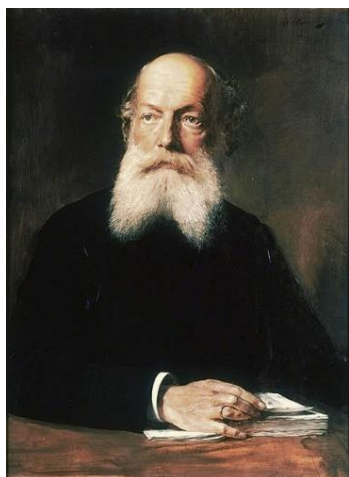
⁴ <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/gsrec/current/8/sn/bio?q=kekul%C3%A9>, hozzáférés 2023.03.02

⁵ <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/rsrec/sn/bio/register/person/entry/kekule%252C%2Bjohann%2Bchristoph>, hozzáférés 2023.03.02

⁶ <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/idrec/sn/bio/id/16850>, hozzáférés 2023.03.02

⁷ <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/idrec/sn/bio/id/12298>, hozzáférés 2023.03.02

Darmstadtban született kémikus August Friedrich Kekule von Stradonitz volt.¹ **Heidelbergben** habilitált, ahol magán docens volt, majd **Gentben**, és később **Bonnban** professzor. A szerves kémia modern szerkezetelméletének alapjait alkotta meg², bizonyára többeknek ismerős a „benzolgyűrű” fogalma, melyet ő írt le.

A benzolgyűrű

Forrás: https://de.wikipedia.org/wiki/August_Kekul%C3%A9

Heinrich von Angeli: August Friedrich Kekule

Fia Stephan Kekule von Stradonitz, a híres genealógus, aki 1863-ban **Gentben** látta meg a napvilágot. Jogi tanulmányait követően katonai pályára lépett, később jogi állami szolgálatot teljesített, a Schaumburg-Lippe herceg kamarása lett. Az Erfurti Tudományos Akadémia tagja volt és az első német genealógiai egyesület, a „Herold” elnöke.³ Róla nevezték el az ún. Kekule-számokat, melyek az ősfá rendszerezésére szolgálnak, az ősök számozását írják le. A kiinduló személy nemétől függetlenül az 1-es sorszámot kapja, az apja a 2-est, az anyja a 3-ast. Ha egy személynek a sorszáma n (pl. 2 az apa esetében), akkor az ő apja a 2 x n-es sorszámot kapja (tehát a dupláját és így a kiinduló személy apai nagyapja esetében ez a 4-es sorszám), az anya 2 x n + 1 (azaz itt az 5). A 10-es sorszámú személy apja a 20-as sorszámot kapja, az anyja pedig a 21-est. Minden férfi ős sorszáma ezek szerint páros, a női ősök sorszáma pedig páratlan.⁴

Stephan Kekule von Stradonitz

Forrás:

https://de.wikipedia.org/wiki/Stephan_Kekule

(Die Woche 1904 Nr. 43 S. 1906)

De hogy került ez a cseh nemesi család Hammelburgba és Neuhoftba? Miért nincs a leszármazottaknak nemesi előnevük? Ezekre a kérdésekre a választ az életrajzoknál megadott irodalomban találjuk, egy cikkben, melyet Stephan Kekule von Stradonitz az ADLER Genealógiai Társaság havi lapjának egyik 1927-es számában írt. Eszerint Wilhelm Dionysius Kekule von Stradonitz a harmincéves háború alatt a protestánsüldözések miatt hagyta el hazáját.

¹ <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/idrec/sn/bio/id/1441>, hozzáférés: 2023.03.15.

² https://de.wikipedia.org/wiki/August_Kekul%C3%A9, hozzáférés: 2023.03.15.

³ https://wiki.genealogy.net/Stephan_Kekule_von_Stradonitz, hozzáférés: 2023.03.15.

⁴ <https://www.wikiwand.com/de/Kekule-Nummer>, hozzáférés: 2023.03.15.

A Szász Választófejedelemség hadseregében szolgált tisztként, részt vett az ún. „szász betörésben“ Csehországban (1631/32), emiatt elkobozták javait és vagyonát. 1651-től a hammelburgi tanács „genealógiai naplójában“ főhadnagyként szerepel és 1651-1664 között öt gyereket kereszteltetett, köztük Johann Wilhelm Salentint 1656-ban. 1665-ben nevezik ki neuhofi tiszttartónak. Wilhelm Dionysius „vladyk“ azaz „lovag“ volt és így a közenemesek közé tartozott. 1686-ban halt meg és tudjuk, hogy 1627-ben még kiskorú volt, Stephan Kekule von Stradonitz úgy véli, hogy a születési éve 1608-1614 közé tehető. Szülei Wilhelm **Kekule von Stradonitz**, először **Kunowitzon**, aztán **Wscherauban** (mindkettő Csehországban) és **Amabilie Vlasaty von Domoslav** voltak, nagyszülei **Johann Kekule von Stradonitz in Mirotitz** és annak második felesége **Johanna Zelizko von Turov**.¹

A Kekule családnév „kukule“ tájszóból származik, ami „dombot“ jelent². A Kekule von Stradonitz név első okirati említése 1376-ban történt, amikor **Jan Kekule ze Stradonic** nevét egy dokumentumban kezesként adják meg. Testvérét vagy fiát Oldřichot 1392-ben a **pálečeki** templom egyik patrónusaként említik. Oldřichnak két fia volt, Jan, akit Hříčeknek neveztek és Václav. 1415. május 22-én Jan Hříč Kekule ze Stradonic Husz János buzgó szószólói közé tartozott, akik a börtönből való kiengedését követelték. Az egyik testvér fiai vagy unokái Oldřich és Albrecht, utóbbi Podjebrád György híve volt, akivel 1450-ben hadba vonult.³ Podjebrád György 1448-tól Csehország kormányzója, 1458-1471 között királya volt, elfordult a római katolikus egyháztól és felvette a husziták vallását⁴, ő volt Mátyás király első apósa⁵. Ebből a Kekule von Stradonitz családból Hyneket és Jetřichet említik 1488-ban. A 15. század második felében a növekedő család négy ágra vált szét: Pravonín, Orel, Semechleb és Stradonice. A Stradonice-ág megnövelte birtokait 16. században. Az eredeti stradonicei várat 1505-ben Oldřich Kekule alatt említik, az ő idején építették át reneszánsz stílusban. Oldřichnak két fia volt: Hynek és Albrecht. Albrecht ugyanilyen nevű fia aktívan részt vett a cseh rendi felkelésben⁶, ezért kellőképpen meg is büntették, mégha posthumus is. Lovag soběchlebi-i, kyšperce-i, stradonicei és nasavrcei Albrecht Kekule von Stradonice 1622. augusztus 21-én halt meg, 1620-ban unokaöccsét, Vilím Diviš Kekulet (a fent említett Wilhelm Dionysius Kekulet), Diviš Kekule kiskorú fiát tette meg örökösül. Mivel részt vett a felkelésben, 1622. október 22-én elkobozták a vagyona felét⁷.

Stradonice elhelyezkedése Csehországban

¹ Dr. Stephan Kekule von Stradonitz: Kekule von Stradonitz, in: Monatsblatt der Heraldischen Gesellschaft „ADLER“ Nr. 559, Wien, Juli 1927

² <https://www.facebook.com/afstunna/posts/prof-udolph-besch%C3%A4ftigt-sich-heute-mit-dem-familiennamen-kekule-der-ja-auch-in-d/1323183517868163/>, hozzáférés: 2023.05.12.

³ <https://www.stradonice.eu/z-historie-obce-stradonice/>, hozzáférés: 2023.04.22.

⁴ https://de.wikipedia.org/wiki/Georg_von_Podiebrad, hozzáférés: 2023.04.22.

⁵ MAGYAR ÉLETRAJZI LEXIKON 1000–1990: <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC09732/10229.htm>, hozzáférés: 2023.04.22.

⁶ A cseh nemesek felkelése a Habsburgok ellen, a harmincéves háború kitörésének fő oka.

⁷ <https://www.stradonice.eu/z-historie-obce-stradonice/>, hozzáférés: 2023.04.22.

A Kekule ze Stradonice család címere
a pálečeki templom bejáratánál a stradonicei régi városházán

A képek forrása:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kostel_Nav%C5%A1t%C3%ADven%C3%AD_Panny_Marie,_P%C3%A1le%C4%8Dek_\(Klobuky\),_okr._Kladno,_St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%BD_kraj_08.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kostel_Nav%C5%A1t%C3%ADven%C3%AD_Panny_Marie,_P%C3%A1le%C4%8Dek_(Klobuky),_okr._Kladno,_St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%BD_kraj_08.JPG)

<https://www.stradonice.eu/povest-o-zalozeni-slavneho-rodu-kekulu-ze-stradonic/>

Vilím Diviš (Wilhelm Dionysius) Kekule a nemzetség pravonini ágából származott, amely katolikus maradt¹. 1548-ban Jindřich (Heinrich) Kekulé ze Stradonice megvette *Pravonín*t más falvakkal együtt (*Křivsoudov, Hořepník, Pravonín*).

Pravonín elhelyezkedése Csehországban

Halála után 1578-ban a fiai Pravonínba költöztek. Később egyik fia, lovag Václav (Wenzel) Kekule, Pravonín-t és további falvakat szerzett meg a császártól örökbirtokként. Hű maradt a katolikus valláshoz, megjavíttatta a templomtetőt és egy új harangot helyeztetett fel a falu lakóival közösen. Bár a házasságon kívül született gyerekeit Mátyás császár által legitimizáltatta, de a birtok örököséül unokaöccsét Burghardot (*1601) Wilhelm Dionysius bátyját tette meg. Burghard Kekule 1627-ben vette át a birtokot, később elszegényedett és a birtokai egy részét el kellett adnia². Ebben az évben úgy tanúskodott, hogy öccse Wilhelm Dionysius nincs az országban és nem is tudja, hogy él-e még. Stephan Kekule von Stradonitz úgy véli, hogy Wilhelm Dionysius azért vett részt a szász betörésben, hogy az örökségét, az Albrecht Kekuletől elkobzott javakat visszanyerje³.

¹https://www.google.hu/books/edition/Vierteljahrsschrift_f%C3%BCr_Heraldik_Sphrag/Da4TAAAYAAJ?hl=de&gbpv=1&dq=pravonin+kekule&pg=PA159&printsec=frontcover, hozzáférés: 2023.04.22.

² <https://www.pravonin.cz/pravoninska-privilegia/ms-1261>, hozzáférés: 2023.04.22.

³https://www.google.hu/books/edition/Vierteljahrsschrift_f%C3%BCr_Heraldik_Sphrag/Da4TAAAYAAJ?hl=de&gbpv=1&dq=pravonin+kekule&pg=PA159&printsec=frontcover, hozzáférés: 2023.04.22.

**A Keresztelő Szt. János templom Prácheňben, ahová a család tagjait temették
(Forrás:[https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Jana_K%C5%99titele_\(Prácheň_4\)](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Jana_K%C5%99titele_(Prácheň_4)))**

Egy keveset sikerült Burkhard és Wilhelm Dionysius apájáról, Wilhelmről is megtudnom. A 17. század elején tisztviselő volt *Miroviceben*, 1609-től *Všerubyban* élt, ahol két házat vásárolt. 1617-ben még fizette az éves törlesztést a második házra, de 1620-ban ezt már a felesége Amabilie, született Vlasatá zDomszlavi, intézte. 1619-ben néhány falut Wilhelm Kekule tulajdonaként írnak le, de ez ebben az esetben nem támasztja alá megbízhatóan, hogy ő akkor még életben volt¹.

Stephan Kekule von Stradonitz 1893-ban kérvényt nyújtott be a császári-királyi birosalmi belügyminisztériumhoz hogy ismerjék el a nemességüket. A származását Wilhelm Dionysius Kekule von Stradonitztól, a későbbi neuhofi tisztartótól vezette le.² Ekkor még nem volt információja a család hammelburgi származásáról, de a leszármazásra vonatkozó bizonyítékokat, melyeket felhozott, „meggyőzőnek“ értékelték és elismerték, hogy Wilhelm Dionysius Kekule von Stradonitz cseh lovag és a neuhofi tisztartó egy és ugyanazon személy. A neuhofi hivatalnokok, apa és fia pecsétje is azt mutatja, hogy rajtuk a Kekule von Stradonitzok címere szerepel.³ Miután az osztrák oldal elismerte a nemesi címet, Poroszország is így tett 1895. március 27-én (azonban csak idegen nemességeként).⁴ Csak 1907-ben szerzett tudomást Stephan Kekule von Stradonitz az ősei hammelburgi tartózkodásáról és ez a tény megerősítette a bizonyítékokat.

¹https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/26271/DPTX_2008_1_11210_ASZK10001_146117_0_65109.pdf?sequence=1&isAllowed=y, hozzáférés: 2023.04.22.

² <https://www.gemeinschaft-wappenfuehrender-familien.com/forum/viewtopic.php?f=24&t=7364>, hozzáférés 2023.05.13.

³ Dr. Stephan Kekule von Stradonitz: Kekule von Stradonitz, in: Monatsblatt der Heraldischen Gesellschaft „ADLER“ Nr. 559, Wien, Juli 1927

⁴ <https://www.gemeinschaft-wappenfuehrender-familien.com/forum/viewtopic.php?f=24&t=7364>, hozzáférés 2023.05.13

*Albrecht Kekule von
Stradonitz pecsétje 1616*

*Wilhelm Dionysius Kekule
pecsétje, 1679-1683*

*Johann Wilhelm Salentin
Kekule pecsétje, 1694-1696*

forrás:

https://www.google.hu/books/edition/Vierteljahrsschrift_f%C3%BCr_Heraldik_Sphrag/DOKSAAAYAAJ?hl=de&gbpv=1&dq=wilhem++kekule+neuhof&pg=PA160&printsec=frontcover

Remélem, hogy nemcsak a Schrimpf család leszármazottai olvassák érdeklődéssel e cikket. Azok számára, akik Baranya és Tolna Stifoller-falvaiból származnak, csak azt tudom tanácsolni, hogy a Fuldai Püspökség anyakönyveit szisztematikusan lapozzák át, mégha az őseik pontos származási helye nem is szerepel a magyar forrásokban. Egy kis szerencsével rábukkanhatnak olyan adatokra, melyek újabb puzzledarabokat jelentenek családjuk történetében.

Végezetül ismét köszönetet szeretnék mondani azoknak, akik segítettek a kutatásomat, először is Dr. Petz Gábor és Dr. Ament-Kovács Bence kutatótársainknak, továbbá a „Kirchenbuchlatein“ Facebook-csoport tagjainak, hogy lefordították és értelmezték Johann Wilhelm Salentin Kekule és Gertrud Baumgart latin nyelvű házassági bejegyzését, illetve az „Ahnenforschung Fulda und Umgebung“ Facebook-csoport tagjainak kiolvasási segítségükért egyes bejegyzések esetében.

Folytatjuk!

Irodalom és források:

A szebényi plébánia anyakönyvei

A himesházi plébánia anyakönyvei

A neuhofi plébánia anyakönyvei

A fliedeni plébánia anyakönyvei

Ferdinand Hengl: Deutsche Kolonisten im Komitat Baranya/Ungarn 1688-1752, Teil I, Darmstadt, 1983

Dr. Stephan Kekule von Stradonitz: Kekule von Stradonitz, in: Monatsblatt der Heraldischen Gesellschaft „ADLER“ Nr. 559, Wien, Juli 1927

Wikipedia:

- Höf und Haid
- Hammelburg
- August Kekulé
- Georg von Podiebrad
- Kekule-Nummer
- Stephan Kekule von Stradonitz

Hessische Biografie a Landesgeschichtliches Informationssystem honlapján

Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990 mek.oszk.hu

Stradonice település honlapja

Pravonín település honlapja

Stephan Kekule von Stradonitz: Das Wappen Hric in Böhmen und Mähren, in: Vierteljahrsschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie, Band 20, 1892

Václav Chmelír: Nižší šlechta v mestech a mestečkách centrálního Plzenska v 17. a 18. století (The Lower nobility in the Towns and Market-Towns of the Central Pilsen Region in 17th and 18th Century), Diplomamunka a Prágai Károly Egyetemen, 2009

A Cseh Köztársaság címertekercse a „Forum der Gemeinschaft wappenführender Familien” honlapon

Tagsági hírek / Mitgliedschaftsnachrichten

Mitglieder seit 10 Jahren / 10 éve tagjaink

- 166 Bajerle Zoltán, Veresegyház
- 168 Kónya Zsuzsanna, Budapest/Óbuda
- 169 Bálint Károly, Székesfehérvár

Ament-Kovács Bence tagunk 2023. június 22-én az ELTE Bölcsészettudományi Karán sikeresen, summa cum laude minősítéssel megvédte PhD disszertációját, melynek címe: „Uradalom, plébánia, faluközösség. Történeti néprajzi dimenziók a 18. századi Dél-Dunántúlon”. A jeles eseményen az AKuFF több tagja is jelen volt. /

Unser Mitglied **Bence Ament-Kovács** verteidigte am 22. Juni 2023 erfolgreich, mit einer Bewertung summa cum laude seine PhD Dissertation an der Filologischen Fakultät der Universität ELTE mit dem Titel: „Herrschaft, Pfarrei, Dorfgemeinschaft. Historische ethnographische Dimensionen im 18. Jahrhundert in Südtransdanubien”. Mehrere Mitglieder des AKuFF waren bei der bedeutenden Veranstaltung anwesend.

Bilder aus dem Vereinsleben /Képek az egyesületi életből

Treffen in Kockrsch, 15. April 2023 / Kakasdi találkozózó, 2023. április 15.

Ternay Gabriella és Pencz Kornél képei
Fotos von Gabriela Ternay und Kornel Pencz

Treffen In Wihall-Kleinturwall am 24. Juni 2023

Biatorbágyi találkozó 2023. június 24.

Huber Éva és Pencz Kornél képei

Fotos von Eva Huber und Kornel Pencz

A találkozók csoportképei / Die Gruppenbilder der Treffen

Beim deutschen Turm am Kulturhaus in Kockrsch /Kakasd

Perluszné Villányi Julianna képe

Foto von Juliana Perlusz Villányiné

Am Bechtold-Haus in Kleinturwall / A biatorbágyi Bechtold Tájháznál

Huber Éva képe

Foto von Eva Huber